

Hallituksen esitys Eduskunnalle sakon muuntorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sakon muuntamista vankeudeksi koskevia säännöksiä siten, että muuntorangaistuksen määräämistä yksinkertaistetaan niissä tapauksissa, joissa on kysymys useista muunnettavista sakkorangaistuksista.

Muutoksesta aiheutuvan muuntorangaistusten ankaroitumisen välttämiseksi ja muuntorangaistuksesta aiheutuvien epäkohtien vähentämiseksi muuntosuhdetta ehdotetaan samalla lievennettäväksi siten, että sakkoja vankeudeksi muunnettaessa kahta maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Muuntorangaistuksen lyhin aika ehdotetaan alennettavaksi kuudesta päivästä neljään päivään. Samalla kertaan täytäntöön pantavien yhteenlaskettavien muuntorangaistusten enimmäisaika alennettaisiin 180 päivästä 120 päivään. Sakotetun mahdollisuuksia maksaa sakkonsa rahana vielä muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen ehdotetaan myös lisättäviksi.

Samalla kertaan muunnettavista sakoista määrätään eräitä poikkeustapauksia lukuun ottamatta yksi yhteinen muuntorangaistus. Nykyisen lain

mukaan yhteinen muuntorangaistus on määrättävä silloinkin, kun myöhemmin tulee muunnettavaksi sakko, johon johtanut rikollinen teko on tehty ennen aikaisemman muuntorangaistuksen määräämistä. Jos sakotettu kuitenkin on suorittanut jo 90 päivän muuntorangaistuksen ja muunnettavaksi tulee mainitunlaisesta rikoksesta tuomittu sakko, hän vapautuu maksamasta sitä rahana tai suorittamasta sitä muuntorangaistuksena.

Nykyinen järjestelmä on osoittautunut varsin mutkikkaaksi ja virheitä synnyttäväksi. Korkein oikeus joutuu jatkuvasti tuomionpurkuteitse oikeisemaan virheellisiä muuntorangaistuksen määräämisiä. Näistä syistä järjestelmää ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että kaikista samalla kertaan muunnettavista sakoista määrättäisiin yksi muuntorangaistus, mutta viimeksi selostetusta, jälkikäteen tapahtuvasta yhteisen muuntorangaistuksen määräämisestä luovuttaisiin.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	4.2. Muuntosuhteen lieventäminen	15
1. Nykyinen tilanne	3	4.3. Muuntorangaistuksen lyhin aika	15
1.1. Yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevat säännökset	3	4.4. Sakotetun oikeus maksaa sakkonsa muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen	16
1.1.1. Lainsäädäntö	3	4.5. Lakien voimaantulosäännökset	17
1.1.2. Käytäntö	3	5. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	18
1.2. Muuntorangaistuksen lyhin aika	5	6. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	19
1.2.1. Lainsäädäntö	5	7. Riippuvuus muusta lainsäädännöstä	19
1.2.2. Käytäntö	5	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	19
1.3. Sakotetun oikeus maksaa sakkonsa muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen	6	1. Lakien perustelut	19
1.3.1. Lainsäädäntö	6	1.1. Laki rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta	19
1.3.2. Käytäntö	6	1.2. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta ..	21
2. Historiallinen katsaus	7	2. Voimaantulo	23
2.1. Yleistä	7	LAKITEKSTIT	23
2.2. Vuodet 1894—1920	7	1. Laki rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta	23
2.3. Vuodet 1921—1940	8	2. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta	24
2.4. Vuodet 1941—1963	8	Rinnakkaistekstit	27
2.5. Vuodet 1963—1969	9	1. Laki rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta	27
2.6. Aika vuoden 1969 jälkeen	9	2. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta	30
3. Sakon muuntorangaistus kriminaalipolitiikan kannalta	10		
3.1. Muuntorangaistusta suorittaneiden määrä ..	10		
3.2. Millainen on tyypillinen sakonsovittaja	11		
4. Ehdotusten perustelut	12		
4.1. Yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevat säännökset	12		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevat säännökset

1.1.1. Lainsäädäntö

Sakon muuntorangaistus määrätään rikoslain 2 luvun 5 §:n mukaan erillisessä oikeudenkäynnissä sen jälkeen, kun sakkoa ei ole saatu sakotetulta rahana perityksi. Muuntorangaistuksen pituus määräytyy maksamatta olevien päiväsakkojen lukumäärän mukaisesti. Pienin muuntorangaistus on kuitenkin 6 ja suurin 90 päivää vankeutta. Pääsääntöisesti kutakin maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Muuntorangaistus saadaan kuitenkin määrätä säännönmukaista lyhyemmäksi, jos se erityisestä syystä harkitaan kohtuulliseksi. Erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä tuomioistuin saa jättää muuntorangaistuksen määräämättäkin, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi muuntorangaistuksen määräämistä.

Jos tuomioistuimen on samalla kertaa muunnettava vankeudeksi useampia sakkoja, niistä määrätään rikoslain 7 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan *yhteinen muuntorangaistus*. Myös yhteinen muuntorangaistus on vähintään 6 ja enintään 90 päivää vankeutta.

Jos myöhemmin tulee muunnettavaksi uusi sakko, johon johtanut rikollinen teko on tehty ennen aikaisemman muuntorangaistuksen määräämistä, sen ja aikaisemmin muunnettujen sakkojen sijasta määrätään rikoslain 7 luvun 8 a §:n mukaisesti yhteinen muuntorangaistus, jonka enimmäispituus on edelleen 90 päivää. Jos rangaistuslaitoksessa joudutaan panemaan täytäntöön useita muuntorangaistuksia, joista olisi pitänyt määrätä yhteinen muuntorangaistus, rikoslain 7 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan rangaistuslaitosta lähinnä olevan raastuvanoikeuden puheenjohtaja määrää sen rangaistuslaitoksen johtajan esityksestä. Yhteisen muuntorangaistuksen määrääminen vasta tässä vaiheessa eli sen jälkeen, kun tuomittu on saapunut rangaistuslaitokseen, johtuu usein siitä, että rikosrekisterin tiedot eivät

ole muuntorangaistuksia määrättäessä olleet ajan tasalla.

Jos joku on suorittanut 90 päivän muuntorangaistuksen, hän vapautuu rikoslain 7 luvun 8 a §:n 2 momentin nojalla rahana maksamasta tai muuntorangaistuksena suorittamasta muuta sakkoa, jos tuon sakon ja aikaisemmin muunnettujen sakkojen sijasta pitäisi määrätä yhteinen muuntorangaistus. Tätä sääntöä sovelletaan vasta kun sakotettu on ollut 90 päivää rangaistuslaitoksessa. Se ei siis koske sakotettua, joka on maksanut rahana ne sakot, joista on jo ehditty tuomita 90 päivän muuntorangaistus.

Jos täytäntöön pantavaksi tulee useita muuntorangaistuksia, joista ei ole määrättävä yhteistä muuntorangaistusta, muuntorangaistukset lasketaan yhteen. Yhteenlasketun muuntorangaistuksen enimmäispituus on rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n mukaan 180 päivää.

1.1.2. Käytäntö

Yhteinen muuntorangaistus määrätään joskus virheellisesti niin, että vain korkein oikeus voi oikaista virheen tuomionpurun avulla. Perussyynä virheiden syntymiseen on, että kaikki samalle henkilölle tuomitut, maksamatta olevat sakot eivät tule samaan muuntorangaistusmenettelyyn. Tämä koskee erityisesti niitä sakotettuja, joilla ei ole vakinaista asuinpaikkaa tai jotka joutuvat rikostensa vuoksi suorittamaan aika ajoin myös vankeusrangaistusta. Muuntamishetkellä osa tällaiselle henkilölle tuomituista, maksamatta olevista sakoista voi olla perittävänä ulosottoviranomaisilla ja osa eri lääninhallituksissa ulosottoon menossa tai sieltä palanneina. Toisista sakoista sakotettu on saatettu etsintäkuuluttaa, toisista ei.

Vuodesta 1969 alkaen tuomioistuin on määrännyt sakon muuntorangaistuksen erillisessä oikeudenkäynnissä (*muuntorangaistusmenettely*). Jos tuomioistuin on tehnyt virheellisen päätöksen, se ei periaatteessa saa oikaista sitä itse. Virheestä vahinkoa kärsivä asianosainen saa valittaa päätöksestä säännönmukaisena valitusaikana.

Jos päätöksestä ei määräajan kuluessa valiteta, se saa lainvoiman. Lainvoiman saanut päätös voidaan oikaista vain siten, että korkein oikeus laissa säädettyjen edellytysten olemassa ollessa purkaa sen. Korkein oikeus voi samalla oikaista päätöstä tai palauttaa asian virheellisen päätöksen antaneelle tuomioistuimelle uudelleen käsiteltäväksi.

Tuomioistuimen mahdollisuuksia oikaista päätöksiään lisättiin siinä yhteydessä kun sakkorangaistuksen täytäntöönpanoa koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin vuoden 1978 alusta lukien. Jos sakotettu on maksanut osan sakoista ennen muuntorangaistuksen määräämistä, mutta tuomioistuin määrää muuntorangaistuksen tietämättä maksusta, päätös voidaan oikaista. Muuntorangaistuksen määrännyt tuomioistuin, sen puheenjohtaja taikka asianomainen kihlakunnan tuomari tai käräjätuomari oikaisee päätöksen sen mukaiseksi, miksi se olisi muodostunut, jos tuomioistuin olisi saanut tiedon tapahtuneesta maksusta jo ennen päätöksen tekemistä. Aikaisemmin tällaisessakin tilanteessa oli turvaututtava tuomionpurkuun.

Yhteistä muuntorangaistusta koskevat tuomionpurkutapaukset eroavat muista siinä suhteessa, että oikaistavassa päätöksessä oleva virhe ei useimmiten johdu inhimillisestä tuottamuksesta. Järjestelmä itsessään synnyttää virheitä. Asiaa voidaan havainnollistaa seuraavalla käytännöstä otetulla esimerkillä. Siinä on kysymys vain viidestä sakosta, jotka ovat olleet kolmessa eri muuntorangaistusmenettelyssä. Eräissä vastaavissa tapauksissa sakkoja on ollut jopa yli 40 ja menettelyitä yli 10.

Esimerkki 1

A oli tuomittu erilaisista rikkomuksista sakko- rangaistuksiin seuraavasti:

Tekopäivä	Tuomitsemispäivä	Päiväsakkoja
1. 11. 9.73	11. 9.73	30
2. 13. 7.73	9.10.73	30
3. 2.11.74	14.11.74	10
4. 1. 9.76	28. 9.76	25
5. 13.10.76	25.11.76	25

Hänet oli haastettu näistä sakoista eri tuomioistuihin kolmeen eri muuntorangaistusmenettelyyn seuraavasti:

- I 15.9.76 sakko 1 muunnettiin 30 päiväksi vankeutta.
 II 3.11.76 sakoista 2 ja 3 määrättiin yhteinen 40 päivän muuntorangaistus.

III 23.2.77 sakoista 4 ja 5 määrättiin yhteinen 50 päivän muuntorangaistus.

Kaikki muuntorangaistukset tulivat täytäntöönpantaviksi samanaikaisesti. Kun rikkomukset 1—4 oli tehty ennen ensimmäisen muuntopäätöksen julistamispäivää eli ennen 15.9.76, niistä tuomituista sakoista olisi pitänyt muodostaa yhteinen muuntorangaistus. Tämän vuoksi rangaistuslaitoksen johtaja pyysi raastuvanoikeuden puheenjohtajalta tällaista toimenpidettä.

Kun rikkomuksista 4 ja 5 oli jo ehditty lainvoimaisella päätöksellä muodostaa yhteinen muuntorangaistus, tämä päätös oli oikaistavissa (sakko 4 oli erotettavissa yhteisestä muuntorangaistuksesta) vain tuomionpurkuteitse. Siksi raastuvanoikeuden puheenjohtaja pyysi korkeimmalta oikeudelta tuomionpurkua. Korkein oikeus poisti muuntopäätöksen III ja otti asian sen selvyden vuoksi muutenkin välittömästi ratkaistavakseen. Se määräsi sakoista 1—4 yhteisen 90 päivän muuntorangaistuksen ja sakosta 5 yksittäisen 25 päivän muuntorangaistuksen.

Yhteisten muuntorangaistusten määräämistä varten muuntorangaistusmenettelyssä on aina oltava käsillä rikosrekisterinote sakotetulle aikaisemmin tuomituista muuntorangaistuksista. Jos kuitenkin useammat muuntorangaistusmenettelyt seuraavat toisiaan niinkin lyhyin väliajoin kuin esimerkkitapauksessa, sattuu helposti, että rikosrekisterinote ei ole ajan tasalla. Muuntorangaistuksia koskevia rikosrekisterinotteita on vaikea lukea. Niitä ei ole pystytty tekemään vankeusrangaistuksia koskevien, suhteellisen helppolukuisten rikosrekisterinotteiden kaltaisiksi. Muuntorangaistusrekisterin otteen muodostavat tuomioistuinten ja rangaistuslaitosten rekisteriin lähettämien ilmoitusten jäljennökset.

Korkeimman oikeuden johdonmukainen käytäntö on ollut, että muuntorangaistus päätöksiä oikaistaan tuomionpurkuteitse vain silloin, kun oikaisematta jättämisestä olisi tuomitulle vahinkoa. Esimerkkitapauksessa A olisi joutunut ilman oikaisua olemaan rangaistuslaitoksessa 120 päivää, oikaisun jälkeen 115 päivää.

Itseoikaisukiellosta aiheutuu myös ilmiöitä, jotka byrokraattisuutensa vuoksi ovat alttiita arvostelulle. Esimerkkinä tällaisesta on seuraava tapaus:

Esimerkki 2

B oli tuomittu rikkomuksistaan 12 eri sakko- rangaistukseen seuraavasti:

Tekopäivä	Tuomitsemispäivä	Päiväsakkoja
1. 21. 3.78	19. 7.78	10
2. 3. 2.78	15. 5.78	6
3. 13.11.76	2. 5.77	35
4. 31. 1.78	31. 5.78	5
5. 16. 2.77	28. 2.77	8
6. 2. 3.78	15. 5.78	8
7. 1. 2.78	15. 5.78	6
8. 8. 2.78	15. 5.78	6
9. 1. 2.78	15. 5.78	6
10. 19. 4.79	31. 5.79	10
11. 9. 5.79	16. 7.79	10
12. 17. 5.79	18. 7.79	4

Sakkoja käsiteltiin kolmessa eri muuntorangaistusmenettelyssä seuraavasti:

- I 28.8.79 sakko 1 muunnettiin 10 päiväksi vankeutta.
- II 25.10.79 muunnettavina sakot 2—9, yhteensä 80 päiväsakkoa. Niistä ja aikaisemmin muunnetusta sakosta 1 muodostettiin yhteinen 90 päivän muuntorangaistus.
- III 23.1.80 muunnettavina sakot 10—12, yhteensä 24 päiväsakkoa. Niistä ja kerralla II 90 päiväksi vankeutta muunnetuista sakoista muodostettiin yhteinen muuntorangaistus, jonka pituus oli edelleen 90 päivää.

Kun B oli maaliskuussa 1980 rangaistuslaitoksessa suorittamassa vankeusrangaistusta, sinne tuli täytäntöönpantavaksi päätös II. Myöhemmin annettu päätös III ei vielä tuolloin ehtinyt täytäntöön pantavaksi. Kun B:llä oli oikeus maksaa kaikki muunnetut sakot rahana vielä ennen muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamista, hän maksoi muuntorangaistuksen suorittamiselta välttyäkseen 14.3.1980 sakot 1—9, yhteensä 720 markkaa.

Kun päätös III tulee täytäntöönpantavaksi, siinä käy ilmi, että B:n on suoritettava 90 päivän muuntorangaistus. Päätöstä ei voida oikaista tapahtunutta maksua vastaavaksi, koska maksu on suoritettu vasta tuon muuntopäätöksen jälkeen. B välttyy muuntorangaistuksen suorittamiselta, jos hän maksaa sakot 10—12, yhteensä 192 markkaa. Jollei hän kykene siihen, asiassa on jälleen turvaututtava hankalaan tuomionpurkumenettelyyn.

1.2. Muuntorangaistuksen lyhin aika

1.2.1. Lainsäädäntö

Rikoslain 2 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan muuntorangaistuksen aika on vähintään 6 ja enintään 90 päivää. Rikoslain 7 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan myös yhteisen muuntorangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisaika on sama.

1.2.2. Käytäntö

Muuntorangaistuksen vähimmäisaika alennettiin kuuteen päivään vuoden 1978 alusta lukien. Aikaisemmin se oli erästä poikkeusta lukuun ottamatta 10 päivää. Uudistukseen johtanutta hallituksen esitystä (hall.es. 65/1976 vp.) käsitellessä useat asiantuntijat kiinnittivät eduskunnan lakivaliokunnan huomiota siihen, että kuuden päivän vähimmäisaika voi olla liian pitkä, jos halutaan välttyä siltä, että muuntorangaistuksen aika päivissä ylittää tuomittujen päiväsakkojen lukumäärän. Sitä pidettiin kuitenkin lyhympänä mahdollisena sen vuoksi, että kuutta päivää lyhyempien muuntorangaistusten täytäntöönpano olisi hankalaa. Eduskunta hyväksyi kuitenkin lakiehdoruksen hyväksyessään seuraavan toivomuksen:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa käytännön muotoutumista ja selvittää mahdollisuudet sen epäkohdan korjaamiseksi, että muuntorangaistus saattaa muodostua pitemmäksi kuin tuomittujen päiväsakkojen lukumäärä."

Toivomuksen mukaisesti oikeusministeriö on seurannut tilanteen kehittymistä vankitilastojen avulla sekä tekemällä otantatutkimuksen Helsingin raastuvanoikeuden vuosina 1981—82 tuomitsemista muuntorangaistuksista. Lisäksi Hämeen lääninhallitus on tutkinut sinne täytäntöönpantaviksi tulleita muuntorangaistuksia.

Kaikista kolmesta lähteestä saadut tiedot osoittavat yhtäpitävästi, että rangaistuslaitoksissa joudutaan jatkuvasti panemaan täytäntöön kuuden päivän pituisia muuntorangaistuksia, joita tuomittaessa maksamatta on ollut vähemmän kuin kuusi päiväsakkoa.

Yllä mainittuun otantatutkimukseen kerättiin tiedot 500:sta Helsingin raastuvanoikeuden vuosina 1981—82 tuomisesta muuntorangaistuksesta. Näistä rangaistuksista 91 eli 18,2 prosenttia oli sellaisia, joissa oli maksamatta vähemmän kuin kuusi päiväsakkoa, mutta joissa vähimmäisaikasaännöksen vuoksi jouduttiin tuomitsemaan

kuuden päivän muuntorangaistus. Tapaukset ja kaantuivat seuraavasti:

Maksamattomien päiväsakkojen määrä	Kpl	Prosentteina kaikista tutkituista tapauksista
2	1	0,2
3	1	0,2
4	81	16,2
5	8	1,6
	91	18,2

Tapauksissa, joissa maksamatta olevien päiväsakkojen lukumäärä oli neljä, oli lähes aina kysymys yhdestä maksamatta olevasta sakosta. Näistä sakoista neljä oli tuomittu liikenne-rikkomuksesta, loput 77 alkoholin nauttimisesta julkisella paikalla. Kahden ja kolmen päiväsakon tapaukset olivat sellaisia, joissa sakotettu oli maksanut osan sakostaan.

Suurin osa tuomituista muuntorangaistuksista raukeaa sen vuoksi, että sakot maksetaan muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen mutta ennen sen täytäntöönpanon alkamista. Hämeen lääninhallituksen suorittamien tutkimusten mukaan tuomituista muuntorangaistuksista joudutaan panemaan täytäntöön joka viides. Erityisesti on pantava merkille, että sama viidennes muuntorangaistuksista joudutaan panemaan täytäntöön, olipa maksamattomien sakkojen rahamäärä suurempi tai pienempi. Sekä alle 200 markan että yli 1 000 markan sakoista määrättyistä muuntorangaistuksista pantiin täytäntöön 21 prosenttia. Lääninhallitus ei jaotellut tapauksia maksamatta olevien päiväsakkojen lukumäärän mukaan, mutta on todennäköistä, että alle 200 markan sakoista määrättyjen muuntorangaistusten joukossa oli myös sellaisia, joissa maksamatta oli vähemmän kuin kuusi päiväsakkoa.

Lääninhallitus totesi myös, että sellaisista muuntorangaistuksista, joista jouduttiin määräämään yhteinen muuntorangaistus jonkin aikaisemmin tuomitun muuntorangaistuksen kanssa, pantiin täytäntöön noin puolet. Tällainen yhteisen muuntorangaistuksen määrääminen merkitsee usein sitä, että sakotettu syyllistyy rikoksiin toistuvasti ja sakkojen perinnästä vastaavien viranomaisen on tavallista vaikeampi tavoittaa häntä. Näissä olosuhteissa sakotetulla ei liioin aina liene tarkkaa kuvaa siitä, paljonko hänen olisi maksettava sakkojaan välttääkseen odotettavissa olevan muuntorangaistuksen.

1.3. Sakotetun oikeus maksaa sakkonsa muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen

1.3.1. Lainsäädäntö

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan sakon perimistä ulosottotoimin ei saa jatkaa enää sen jälkeen, kun alioikeus on määrännyt sakon sijasta muuntorangaistuksen. Pykälän 2 momentin mukaan sakotetulla on kuitenkin muuntorangaistuksen määräämisen jälkeenkin oikeus maksaa sakkonsa rahana. Muunnettujen sakkojen rahamäärä on tuolloin maksettava kokonaan. Osasuoritusta ei siten enää oteta vastaan. Sen jälkeen, kun sakotettu on alkanut rangaistuslaitoksessa suorittaa muuntorangaistusta, sakkoa ei enää saa maksaa.

1.3.2. Käytäntö

Suurin osa muuntorangaistukseen tuomituista suorittaa sakkonsa rahana ja siten vapautuu muuntorangaistusta suorittamasta. Hämeen lääninhallituksen toimittaman selvityksen mukaan läänissä tuomitaan vuosittain noin 2 000 muuntorangaistusta. Näistä raukeaa maksamisen vuoksi noin 1 600 eli noin 80 prosenttia. Lääninhallituksen suorittaman otantatutkimuksen mukaan muunnettujen sakkojen rahamäärä ei näyttäisi vaikuttavan suoritusalttiuteen. Hämeen läänissä koskevat tiedot näyttävät kuvastavan myös koko maan tilannetta. Suomessa määrätään vuosittain yhteensä lähes 20 000 muuntorangaistusta, kun taas muuntorangaistuksen suorittajia, joista monilla tosin on suoritettavanaan useampia muuntorangaistuksia, on vuosittain 2 000—2 500.

Muuntorangaistukseen tuomittujen mahdollisuuksia suorittaa sakkonsa rahana lisättiin vuoden 1978 alusta lukien siten, että 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetulla lailla (595/77) rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 d §:n 4 momentiksi otettiin säännös, jonka mukaan rangaistuslaitoksen johtaja saa lykätä rangaistuslaitoksessa ennestään olevan sakko-, vankeus- tai tutkintavangin suoritettavaksi tulleen muuntorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista enintään yhdellä kuukaudella. Uudistukseen johtanutta, edellä kohdassa 1.2.2. mainittua hallituksen esitystä eduskunnan lakivaliokunnassa käsiteltäessä oikeusministeriö tutki laajemmaltikin kysymystä siitä, olisiko syytä lisätä sakotetun mahdollisuuksia sakon maksamiseen

vielä senkin jälkeen, kun hän on jo alkanut suorittaa muuntorangaistusta. Käytännön vaikeuksien vuoksi sanotuista uudistustoimista tuoloin luovuttiin. Eduskunta hyväksyi kuitenkin lakiehdotukset hyväksyessään seuraavan toivomuksen:

"Hyväksyessään hallituksen esitykseen sisältyvät ehdotukset eduskunta samalla edellyttää, että hallitus kiireellisesti selvittää eri vaihtoehtojen maksamisen mahdollistamiseksi vielä senkin jälkeen, kun muuntorangaistus on määrätty ja sakotettu on ryhtynyt sitä suorittamaan, ja tekee asiasta tarkoituksenmukaisina pitämänsä ehdotukset eduskunnalle."

Toivomuksen mukaisesti oikeusministeriö on seurannut edellä mainitun lainuudistuksen vaikutusta lähinnä vankilastojen avulla. Vuoden 1979 lopulla oikeusministeriö lähetti rangaistuslaitosten johtajille kyselyn, jossa pyydettiin tietoja vuonna 1978 maksun lykkäystä pyytäneiden ja sakkonsa rahana suorittaneiden vankien määristä. Samalla rangaistuslaitosten johtajilta tiedusteltiin, missä määrin oli ollut tapauksia, joissa muuntorangaistusta vapaudesta suorittamaan saapunut oli tarjonnut maksua sakostaan rangaistuksen täytäntöönpanon jo alettua. Lisäksi tiedusteltiin johtajien käsitystä niistä eduista ja haitoista, jotka aiheutuisivat siitä, että sakon maksaminen tehtäisiin mahdolliseksi vielä muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamisen jälkeenkin.

Vankilastoista ja rangaistuslaitosten johtajilta saatujen tietojen perusteella on pääteltävissä, että vuosittain useat sadat rangaistuslaitoksessa olevat maksavat muunnetut sakkonsa säädetyn yhden kuukauden aikana rahana ja vapautuvat muuntorangaistuksesta. Uudistusta edeltäneinä vuosina eli vuosina 1976 ja 1977 pelkästään sakon muuntorangaistusta suoritti vuosittain 900—1 000 henkilöä. Mainittu määrä on sitten lähinnä perimistoimenpiteiden tehostamisen vuoksi noussut niin, että esimerkiksi vuosina 1981—1984 yksistään muuntorangaistusta suorittaneita on vuosittain ollut noin 1 300. Muuntorangaistusta muun rangaistuksen tai tutkintavankeuden ohella suorittaneita oli vuosina 1976 ja 1977 noin 700, vuosina 1978—1981 noin 1 000 sekä vuosina 1982—1984 700—800 henkilöä. Rangaistuslaitosten johtajien ilmoitusten mukaan vangit olivat vuoden 1978 kuluessa rangaistuslaitokseen tultuaan ja muuntorangaistuksen suorittamisen jo alettua tarjonneet maksua sakoistaan yhteensä muutamia kymmeniä kertoja. Sanotut tiedot eivät kuitenkaan luotettavasti ilmaise maksamiseen

halukkaiden ja kykenevien määrää, koska maksua ei nykyisin voida ottaa enää tuossa vaiheessa vastaan. Enin osa johtajista vastusti maksamismahdollisuuksien lisäämistä lähinnä täytäntöönpanojärjestelmän vaikeutumisen vuoksi. Mikäli kuitenkin mahdollisuuksien lisäämistä pidettäisiin aiheellisena, sakkojen maksamista vain osaksi ei johtajien käsityksen mukaan missään tapauksessa enää tuossa vaiheessa tulisi sallia.

2. Historiallinen katsaus

2.1. Yleistä

Käsite "yhteinen muuntorangaistus", otettiin lakiin vasta vuonna 1969. Rikoslaisiamme on kuitenkin koko sen voimassaoloajan ollut säännöksiä, joilla on pyritty samaan päämäärään kuin nykyisillä yhteistä muuntorangaistusta koskevilla säännöksillä: estämään kohtuuttoman pitkät sakon muuntorangaistukset. Eräitä aikaisemmin voimassa olleita säännöksiäkin on voitu moittia vaikeaselkoisiksi. Lisäksi ne ovat voineet johtaa yksittäistapauksissa kohtuuttomiin lopputuloksiin.

2.2. Vuodet 1894—1920

Ennen vuonna 1921 tapahtunutta päiväsakkojärjestelmään siirtymistä oli jokaisesta sakolla sovitettavasta rikoksesta määrätty laissa rangaistukseksi kiinteämääräinen, syytetyn varallisuudesta riippumaton sakkorangaistus.

Kiinteämääräiset sakot muunnettiin vankeudeksi rikoslain 2 luvun 5 §:ään sisältyneen suhteellisesti alenevan asteikon avulla. Muuntorangaistuksen pituus oli vähintään 4 ja enintään 90 päivää. Sakkoa muunnettaessa enintään 100 markan suuruisen sakon muuntorangaistus määrättiin siten, että kutakin täyttä 5 markan määrää vastasi 1 päivän vankeus. Yli 100 markan sakkoa muunnettaessa ensimmäinen 100 markkaa oli muunnettava vankeudeksi edellä mainitun muuntosuhteen mukaisesti ja 100 markkaa ylittävä osa siten, että kutakin täyttä 10 markan määrää vastasi 1 päivän vankeus. Siten esimerkiksi 700 markan suuruisesta sakosta vastasi 80 päivän vankeus.

Tuona aikana muuntorangaistusta ei määrätty erillisessä oikeudenkäynnissä niin kuin nykyään. Jos sakotettu ei kyennyt maksamaan sakkoaan, ulosottomies toimitti hänet vankilaan. Muunto-

rangaistukselta välttyäkseen sakotetun oli maksettava koko sakkonsa yhdellä kertaa; osamaksu ei ollut mahdollinen.

Muuntorangaistuksen pituuden määräsi vankilanjohtaja. Jos joku oli passitettu vankilaan useammasta maksamattomasta sakosta, sakot laskettiin täysin määrin yhteen ja muuntorangaistuksen pituus määräytyi sakkojen yhteenlasketun määrän perusteella.

Sakot saatiin maksaa vielä vankilassakin, mutta tällöin oli maksettava kaikkien muunnettujen sakkojen koko määrä eikä jo suoritettuja vankeuspäiviä luettu vangin hyväksi.

Jos sakotettu oli suorittanut 90 päivän muuntorangaistuksen, hän vapautui rahana maksamasta tai muuntorangaistuksena suorittamasta maksamattomat sakkonsa, jos niihin johtaneet rikokset oli tehty ennen kuin muuntorangaistuksen suorittaminen oli päättynyt.

2.3. Vuodet 1921—1940

Vuonna 1921 siirryttiin päiväsakkojärjestelmään. Sakkoja vankeudeksi muunnettaessa yksi päiväsakko vastasi yhden päivän vankeutta. Muuntorangaistuksen vähimmäismääräksi tuli kuitenkin 10 ja enimmäismääräksi 180 päivää vankeutta. Syy näiden määrien muuttamiseen ei käy ilmi hallituksen esityksen perusteluista eikä sitä ole voitu enää muutenkaan selvittää.

Uudistuksen jälkeen muuntorangaistuksen enimmäispituus, 180 päivää, muodosti samanlaisen katon kuin 90 päivän muuntorangaistus aikaisemmin. Kukaan ei joutunut olemaan rangaistuslaitoksessa yli 180 päivää, olipa maksamatta olevien päiväsakkojen määrä miten suuri tahansa. Samoin 180 päivän muuntorangaistuksen suorittanut "sai anteeksi" sakot, jotka oli tuomittu ennen muuntorangaistusajan päättymistä tehdyistä rikoksista. Tässä korostuu selvästi se, että säännösten yksinomainen tarkoitus oli estää ylipitkät muuntorangaistukset. "Anteeksianto" koski vain sitä, joka oli ollut vankilassa 180 päivää, ei sitä, joka oli maksanut 180 päiväsakkoa rahana.

2.4. Vuodet 1941—1963

Säännökset muuttuivat olennaisesti, kun vuonna 1939 hyväksytty laki rikoslain muuttamisesta (402/39) tuli voimaan vuoden 1941 alussa. Vuoden 1939 muuntorangaistusta koskevien säännös-

ten muutoksen taustaa on vaikea ymmärtää, jollei samanaikaisesti tarkastella erästä toista ilmiötä, vankeusrangaistusten yhdistämistä.

Nykyisin vankeusrangaistuksia yhdistetään keskenään *lievennetyn lisäämisperiaatteen* mukaisesti. Jos joku on tuomittava samalla kertaa useasta rikoksesta vankeuteen, jokaisesta rikoksesta tuomitaan ensin erillinen vankeusrangaistus, mutta sitten rangaistukset yhdistetään. Pohjaksi pannaan ankarin vankeusrangaistus ja siihen lisätään enintään puolet muista rangaistuksista.

Jos vankeusrangaistuksen tuomitsemisen jälkeen käy ilmi, että tuomittu on ennen tuomion antamista tehnyt muitakin rikoksia, niistä tuomittavat vankeusrangaistukset yhdistetään aikaisempaan vankeusrangaistukseen ikään kuin kaikki rikokset olisi käsitelty samassa oikeudenkäynnissä. Oikeuskirjallisuudessa sanotaan, että ennen tuomiota tehdyt rikokset ovat keskenään *konkurrenssissa* (reaalikonkurrenssissa) ja että *tuomio katkaisee konkurrenssin*.

Konkurrenssiopin keskeinen ajatus on, että tuomio on yhteiskunnan vakava moite lainvastaisesta käyttäytymisestä. Rikoksentehtäjän odotetaan ojentuvan tästä moitteesta. Yhteiskunta haluaa tuomion antaessaan "tehdä tilinsä selviksi" lakia rikkoneen jäsenenä kanssa. Tässä tilinteossa yhteiskunta voi myös huolehtia siitä, että koko rikollisuudesta aiheutuva kokonaisrangaistus on kohtuullinen.

Tuomio tuli konkurrenssin katkeamishetkeksi vankeusrangaistuksia yhdistettäessä vasta vuoden 1939 uudistuksen yhteydessä. Sitä ennen katkeamishetkenä oli rangaistuksen suorittamisen päättymishetki. Jos vanki oli päässyt vankilasta ehdonlaiseen vapauteen, rangaistus katsottiin suoritetuksi loppuun vasta, kun koeaika oli päättynyt. Näin ollen koeaikana tehdyistä rikoksista tuomitut vapausrangaistukset jouduttiin yhdistämään aikaisempaan rangaistukseen ja tuomittu sai yhdistämiseen kuuluvan lieventämisedun. Vuoden 1941 alusta lähtien konkurrenssin katkeamishetken muuttuttua hän sen sijaan sai koeaikana tehdystä rikoksesta täysimääräisen rangaistuksen, jota voitiin vielä korottaa rikoksen uusi-
misen vuoksi.

Laissa puhuttiin myös sakkojen yhdistämisestä, mutta sakkojen yhdistämiseen ei liittynyt muuta lieventämistä kuin muuntorangaistuksen 180 päivän enimmäispituus.

Vuoden 1939 muuntorangaistusta koskevat säännökset teki vaikeaselkoisiksi juuri se, että niissä käytettiin vapausrangaistusten puolelta lainattuja termejä, joilla ei kuitenkaan sakkojen

puolella tarkoitettu samaa. Sakkorangaistuksista säädettiin, että ne yhdistetään keskenään täysin määrin ja tuomio katkaisee kilpailun. Käytännössä yhdistäminen merkitsi sitä, että samalla kertaa sakkoja useista rikoksista tuomittaessa sakot (sekä päiväsakkojen määrät että rahamäärät) laskettiin täysin määrin yhteen. Sen sijaan sakkorangaistukseen ei yleensä voitu jälkikäteen yhdistää toista sakkorangaistusta, koska sakkoja ei pääsääntöisesti rekisteröity.

Sekä yksittäisen että yhdistetyn sakkorangaistuksen muuntorangaistus sai kestää enintään 180 päivää. Sakkojen yhdistämisellä oli eräitä vaikutuksia myös muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon. Jos joku oli saanut kaksi peräkkäistä sakko-tuomiota ja hänen saavuttuaan vankilaan niitä muuntorangaistuksina suorittamaan havaittiin, että jälkimmäiseen tuomioon johtanut rikos oli tehty ennen edellisen tuomion antamista, sakot oli yhdistettävä eli sakotettua voitiin pitää kummastakin sakosta yhteensä vain 180 päivää vankilassa.

Kun itse sakkotuomio katkaisi kilpailun, sakkorikoksiin usein syyllystyvällä oli myös useita kilpailun katkeamishetkiä. Jos sakot eivät kuuluneet samaan kilpailuun, muuntorangaistuksen 180 päivän enimmäisaika ei koskenut tällaisia sakkoja. Juopumus oli tuohon aikaan vielä rangaistava. Juopumukseen syyllystyneet saattoivat saada kilpailun katkaisevia tuomioita tai rangaistumääräyksiä jopa perättäisinä päivinä. Kun eri kilpailuihin kuuluvat sakot muunnettiin vankeudeksi erikseen ja muuntorangaistukset laskettiin sen jälkeen yhteen, oli hyvin tavallista, että yhteenlaskettu muuntorangaistus ylitti 180 päivää. Kun tavanomainen rangaistus juopumuksesta oli tuolloin 30 päiväsakkoa, joilakin paikkakunnilla jopa 50 päiväsakkoa, syntyi päihdeongelmallisille ihmisille helposti sakkokaumia. Eräät sakotetut olisivat joutuneet olemaan rangaistuslaitoksessa jopa yli kolme vuotta sovitamassa juopumussakkoja. Tavaksi muodostuikin arvailla tällaiset sakkovangit siinä vaiheessa, kun he olivat olleet rangaistuslaitoksessa noin vuoden.

Vuoden 1939 rikoslain muutokseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa todettiin, ettei ollut tarpeen eikä edes rikospoliittisesti suotavaa rajoittaa yhteenlasketun muuntorangaistuksen enimmäisaikaa 180 päivään. Myöhempien uudistusten valmisteluasiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että kohtuuttoman pitkät yhteenlasketut muuntorangaistukset yllättivät lainsäätäjän.

2.5. Vuodet 1963—1969

Jo maamme itsenäistymisen ajoista alkaen oli etsitty keinoja, joilla sakkovankien määrää olisi voitu vähentää. Muun muassa sakon osamaksun salliminen oli ollut jatkuvasti pohdittavana. Ajatus toteutui kuitenkin vasta 1 päivänä syyskuuta 1963 voimaan tullessa laissa rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta (317/63).

Ne epäkohdat, jotka johtuivat yhteenlasketun muuntorangaistusten katosäännöksen puuttumisesta, haluttiin samalla poistaa. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momenttiin otettiin säännös, jonka mukaan sakotettua saatiin pitää suorittamassa ennen rangaistuslaitokseen saapumista tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistuksia enintään 180 päivää. Käytännössä oli siis palattu vuosina 1921—1940 voimassa olleeseen järjestelmään.

2.6. Aika vuoden 1969 jälkeen

Nykyisin voimassa oleva yhteisen muuntorangaistuksen järjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1969. Samalla sakon muuntorangaistus ryhdyttiin määräämään erillisessä oikeudenkäynnissä. Voidaan sanoa, että yhteisen muuntorangaistuksen järjestelmä on tähän asti käytössä olleista kaikkein lähimpänä kilpailunsiipin periaatteita. Varattomalle sakotetulle vasta muuntorangaistus on rikoksen lopullinen seuraamus. Sen määräämishetkellä yhteiskunta tekee hänen kanssaan "tilit selviksi" kaikista siihen asti tehdyistä sakkorikoksista. Yhteiseen muuntorangaistukseen ei kuitenkaan liity lieventämistä, ainoastaan enimmäismäärän kohtuullistaminen. Yhteinen muuntorangaistus samoin kuin muuntorangaistus yleensäkin voidaan kuitenkin määrätä laissa mainituin edellytyksin määrätä säännönmukaista lyhyemmäksi ja jättää jopa kokonaan määräämättä.

Samassa yhteydessä tehtiin eräs lainmuutos, joka vaikutti muuntorangaistusaikojen pituuteen vähintään yhtä paljon kuin yhteistä muuntorangaistusta koskevat säännökset. Eri rikoksista ja rikkomuksista tuomittavien päiväsakkojen lukumääriä alennettiin. Vuodesta 1921 asti oli yhdestä rikoksesta voitu tuomita 300 päiväsakkoa, vaikka yhden sakon muuntorangaistuksen enimmäisaika olikin vain 180 päivää. Nyt yhden sakon enimmäismääräksi tuli 120 päiväsakkoa. Samalla

poistettiin eräissä lainkohdissa olleet sakkorangaistuksen erityiset vähimmäismäärät, joten vähimmäismääräksi tuli 1 päiväsakko. Eri viranomaisia myös ohjattiin muuttamaan siihen asti noudatettua rangaistusten mittaamiskäytäntöä niin, että tuomittavien päiväsakkojen määrät olisivat alentuneet samassa suhteessa. Järjestysrikkomuksesta, josta oli aikaisemmin tuomittu 30 päiväsakkoa, alettiin nyt tuomita 12 päiväsakkoa.

Eri rikkomuksista tuomittujen päiväsakkojen lukumääriä alennettiin uudelleen vuonna 1977, jolloin päiväsakon rahamäärää nostettiin. Heti uudistuksen jälkeen annetuissa väliaikaisissa suositusluonteisissa ohjeissa todettiin, että aikaisempaa 12 päiväsakon suuruista rangaistusta voisi uudistuksen jälkeen vastata 8 päiväsakkoa. Päiväsakkojen lukumäärät ovatkin nyttemmin alentuneet suurin piirtein tässä suhteessa, joskin rikkomuskohtaisia eroja on. Viranomaisia varten on laadittu ohjeet siitä, kuinka monen päiväsakon suuruisia rangaistuksia tavallisimmista rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävistä rikkomuksista olisi yleensä käytettävä.

Viime vuosikymmenen loppupuolella alettiin jälleen tuomita myös ankarampia yli 50 päiväsakon suuruisia rangaistuksia. Liikennejuopumusta koskevaa lainsäädäntöä vuonna 1976 uudistettaessa määrättiin törkeän rattijuopumuksen vähimmäisrangaistukseksi 60 päiväsakkoa. Päiväsakkojen lukumäärän puolesta suuria sakkorangaistuksia on tuomittu myös varkauksista, huumausainerikoksista ja väkivaltarikoksista sekä eri rikoksista tuomittavien ehdollisten vankeusrangaistusten oheisrangaistuksena.

3. Sakon muuntorangaistus rikminäalipolitiikan kannalta

3.1. Muuntorangaistusta suorittaneiden määrä

Eräinä vuosina on rangaistuslaitoksiin saapunut vapaudesta muuntorangaistusta suorittamaan sakotettuja seuraavasti:

Vuosi	Rangaistuslaitokseen vapaudesta saapuneita sakkovankkeja
1962	9 075
1965	6 130
1968	6 696
1969	896
1970	174
1971	304
1972	413
1973	524
1974	539
1975	991
1976	919
1977	1 068
1978	1 564
1979	1 614
1980	1 287
1981	1 470
1982	1 347
1983	1 595
1984	1 236

Heidän lisäksi ovat muuntorangaistusta suorittaneet sellaiset sakotetut, jotka ovat samalla suorittaneet vankeusrangaistusta tai olleet tutkintavankeina. Tällaisten sakkovankien määrä on ollut viime vuosina 700—800 eli noin 60 prosenttia pelkästään muuntorangaistusta suorittaneiden määrästä.

Sakkovankien määrän muutoksia kuvaa myös tilasto kunkin kalenterivuoden ensimmäisenä päivänä rangaistuslaitoksessa olleiden sakkovankien määrästä:

Vuosi	Sakkovankkeja 1.1.
1962	1 299
1965	971
1968	495
1969	435
1970	8
1971	22
1972	34
1973	53
1974	60
1975	72
1976	135
1977	106

1978	141
1979	138
1980	131
1981	124
1982	131
1983	123
1984	170
1985	124

Vuosi 1968 oli viimeinen, jona juopumuksesta sakotettuja oli suorittamassa muuntorangaistusta. Kun juopumuksen rangaistavuus oli poistettu, siitä sakotetut armahdettiin 1 päivänä tammi-kuuta 1969 voimaan tulleella lailla eräiden juopumuksesta rangaistukseen tuomittujen henkilöiden armahtamisesta (678/68) maksamasta tai suorittamasta muuntorangaistuksena vielä silloin maksamatta olleita juopumussakkoja.

Säännökset erillisestä muuntorangaistusmenettelystä tulivat voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1969. Niiden vaikutus sakkovankien määrään näkyy merkittävämmiin vasta vuoden 1970 tilastoissa.

Vuosina 1975—1977 muuntorangaistusta suorittaneiden määrä lisääntyi. Tämä johtui pääasiassa siitä, että poliisi tehosti toimintaansa erityisesti suurten taajamien häiriöaltille yleisillä paikoilla. Tähän tehostamiskampanjaan liittyi myös aikaisemmin puutteellisesti toimineen poliisi- ja ulosottoviranomaisten yhteistyön tehostaminen.

Muuntorangaistusmenettelyyn haastamista nopeuttanut ja yksinkertaistanut lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 1978 alusta. Tämän uudistuksen vaikutukset ilmenevät jo saman vuoden tilastoista.

3.2. Millainen on tyypillinen sakonsovittaja

Viime vuosina ei ole järjestelmällisesti tutkittu, mistä rikoksista muuntorangaistusta suorittaneet on tuomittu sakkoihin. Aikaisemmin mainittujen tutkimusten yhteydessä sekä viranomaisten edustajia haastatteleamalla on kuitenkin voitu todeta, että pääosa sakkovangeista on edelleen perinteiseen tapaan sosiaalisesti moniongelmaisia. Pähdeongelma on näistä ongelmista hallitseva. Muuntorangaistuksena suoritettut sakot on suurelta osaltaan tuomittu juopottelevaan elämäntapaan liittyvistä rikkomuksista.

Vuosina 1969—1977 pyrittiin pähdeongelmaisten sakotettujen hoitoonhakeutumista edistämään niin, että huoltolassa oleville sekä sinne

määrätyille, määrättäväksi esitetuille ja hakeneille tuomittujen sakkorangaistusten täytäntöönpanoa voitiin lykätä. Sakot tai muuntorangaistus voitiin myös määrätä raukemaan hoitoajan päätyttyä. Säännökset, joiden esikuvina olivat Ruotsin lain vastaavat säännökset, osoittautuivat kuitenkin hyvin byrokraattisiksi. Kun lisäksi oli epäiltävissä, että eräät — tosin hyvin harvat — sakotetut pyrkivät käyttämään säännöstöä hyväkseen pelkäämään maksunlykkäyksen saamiseksi, sitä kohtaan syntyi kielteistä asennoitumista. Säännöstö kumottiinkin vuoden 1978 alusta lukien. Liioteltua ei ole sanoa, että sakon muuntorangaistus toimii tänäkin päivänä eräänlaisena katkaisuhoidon korvikkeena. Niin sanottuja asunnottomia alkoholisteja, "puliukkoja", sakkovankien joukossa on vähän. Sen sijaan heidän joukkoonsa luisumassa olevia marginaalialkoholisteja joukossa on paljon. Heille onkin tunnusomaista ongelman kieltäminen ja heikko hoitoon motivoituminen.

Viime aikoina sakkovankien joukossa on ollut joitakin, jotka ovat syyllistyneet toistuvasti auton kuljettamiseen ilman ajokorttia. Samoin liikenjuopumukseen moottorittomalla ajoneuvolla (polkupyörällä) syyllistyneitä on joutunut rangaistuslaitoksiin. Sen sijaan rattijuopumuksesta tuomittavia suhteellisen suuria sakkoja ja ehdollisen vankeusrangaistuksen oheissakkoja on jouduttu varsin harvoin suorittamaan muuntorangaistuksena.

Myös ne sakkovangit, jotka ovat suorittaneet samalla kertaa vankeusrangaistusta, ovat usein saaneet sakkonsa juopottelevaan elämäntapaan liittyvistä rikkomuksista. Tämän ohella he joutuvat usein suorittamaan muuntorangaistuksena ne sakot, joihin heidät on tuomittu samassa oikeudenkäynnissä kuin vankeusrangaistuskin. Tällaisia sakkoja on tuomittu muun muassa näpistyksestä, vähäisemmistä varkauksista, huumausainerikoksista, liikenneriikkomuksista sekä hyvin usein luvattomasta poissaolosta oikeudesta.

Kun juopumus vielä oli rangaistavaa, erään vuonna 1964 suoritettun selvityksen mukaan noin puolet sakkovangeista suoritti muuntorangaistusta yksistään juopumussakkoista, lähes 40 prosentilla oli suoritettavanaan juopumussakkoja ja muita sakkoja. Vain noin 15 prosentilla oli suoritettavanaan yksinomaan muista kuin juopumusrikoksesta tuomittuja sakkoja. Sakkovankien määrä väkiintui 1970-luvun lopulla tasolle, joka on suunnilleen yksi neljäsosa 1960-luvun puolivälin vastaavasta määrästä. Vaikka juopumussakkoja ei enää tuomitakaan, muuntorangaistusta 1 päivänä

lokakuuta 1982 suorittamassa olleita koskevasta selvityksestä saatavat tiedot viittaavat siihen, että edelleenkin suuri osa, mainitun tutkimuksen mukaan vähintään kolmannes, sakkovangeista on tuomittu rangaistukseen juopottelevaan elämäntapaan liittyvistä rikkomuksista.

Suurin osa sakkovangeista on rangaistuslaitoksessa vähintään toista kertaa. Jotkut heistä ovat olleet aikaisemmin muuntorangaistusta suorittamassa jopa yli 20 kertaa. Sakkovangeista saatavissa olevien tietojen perusteella voidaan päätellä heidän kantajoukkonsa koostuvan vain muutamasta tuhannesta henkilöstä. He ovat huomattavalta osin samoja, jotka myös joutuvat aika ajoin alkoholistihoitolaan vastoin tahtoaan tai irtolaisina työlaitokseen. Tahdonvastaisesti hoidettavia on alkoholistihoitolloissa vuosittain noin 600 ja irtolaisia työlaitoksissa noin 200. Viimeksi mainituista noin 80 prosenttia on päihdeongelmaisia, 10 prosenttia psyykkisesti poikkeavia ja 10 prosenttia muita.

4. Ehdotusten perustelut

4.1. Yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevat säännökset

Periaatteelliselta kannalta nykyistä muuntorangaistusjärjestelmää voidaan arvostella siitä, että sakotettu saattaa yhä joutua suorittamaan tuomittu sakkorangaistuksen vankeusrangaistuksena. Tällainen vankeusrangaistus ei johdu niinkään tehdystä rikoksesta vaan sakon maksamatta jättämisestä. Toisaalta on kuitenkin ilmeistä, että ilman tällaista uhkaa suuri osa sakoista jäisi ulosmitattavien varojen puuttuessa perimättä. Tätä ei rangaistuksen yleisestä välillä kannalta voida pitää hyväksyttävänä. Sen vuoksi tässä uudistuksessa on lähdetty siitä, että muuntorangaistuksesta kokonaan luopumiseen ei ainakaan tässä vaiheessa ole mahdollisuuksia.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että Ruotsissa, jossa vastaavanlainen muuntorangaistusmenettely on ollut voimassa vuodesta 1937, on ainakin vuodesta 1970 lähtien eri lainvalmisteluhankkeiden yhteydessä tutkittu mahdollisuuksia muuntorangaistuksesta kokonaan luopumiseen. Perusteellisten valmistelujen jälkeen 1 päivänä heinäkuuta 1983 voimaan tulleissa uusissa säännöksissä sakon muuntorangaistuksesta ei kuitenkaan ole kokonaan luovuttu, joskin sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevia säännöksiä on huomattavasti muutettu. Ruotsin nykyisen

lain mukaan sakko muunnetaan vankeudeksi vain, jos on ilmeistä että sakotettu on uppiniskaisuudesta jättänyt sakkonsa maksamatta taikka jos sakon muuntaminen yleiseltä kannalta on muutoin erityisistä syistä tarpeen. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan sanotulla uudella lainsäädännöllä on pyritty siihen, että sakon muuntamisesta yleensä luovuttaisiin ja sakot muunnettaisiin vankeudeksi vain erityisissä poikkeustapauksissa.

Etsittäessä ratkaisua yhteistä sakon muuntorangaistusta koskevien säännösten mutkikkuudesta aiheutuviin ongelmiin on tutkittu eri vaihtoehtoja. Yksi ratkaisu olisi kehittää nykyistä järjestelmää niin, että muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin tulisivat muunnettaviksi, jos mahdollista, aina kaikki sakotetulla maksamatta olevat sakot. Tähän päästään ainoastaan rekisteröimällä sakot. Sakkojen merkitsemistä esimerkiksi rikosrekisteriin on kuitenkin eri aikoina painavin perustein vastustettu. Sakkojen perinnässä käytetään jo nyt apuna automaattista tietojenkäsittelyä. Tulevaisuudessa perintäjärjestelmän rekistereistä voidaan saada tieto siitä, mitä sakkoja kullakin sakotetulla on perinnässä. Nyt on uudessa järjestelmässä vasta osa sakoista. Kaikkien sakkojen saaminen siihen voi viedä vielä vuosia.

Toinen vaihtoehto olisi itseoikaisumahdollisuuksien lisääminen. Tuomioistuimen tuomion itseoikaisun sallimista voidaan vastustaa periaatteellisilla syillä. Tämän vaihtoehdon perusheikkous on kuitenkin, että se jättäisi järjestelmän puutteet ennalleen. Vain syntyneiden virheiden korjaaminen nopeutuisi.

Esityksessä on omaksuttu kolmas vaihtoehto, itse järjestelmän yksinkertaistaminen. Tavoitteeksi on pantava, ettei järjestelmä vastaisuudessa synnyttäisi tuomionpurkua vaativia virheitä. Uuden järjestelmän käyttöönotto ei saisi liioin johtaa muuntorangaistusten pidentymiseen, vaan pikemminkin järjestelmää olisi kehitettävä siihen suuntaan, että muuntorangaistukset nykyisestään lyhenisivät. Jo yksistään muuntorangaistuksen täytäntöönpanosta yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset ovat tänä päivänä noin 200 markkaa vankipäivää kohti.

Nyt ehdotetaan, että samalla kertaa muunnettavista sakoista määrättäisiin yksi muuntorangaistus maksamatta olevien päiväsakkojen yhteenlasketun määrän perusteella. Tätä rangaistusta ei enää kutsuttaisi yhteiseksi muuntorangaistukseksi. Myöhemmässä muuntorangaistusmenettelyssä muunnettavista sakoista määrättäisiin uusi muuntorangaistus siihen katsomatta, milloin

muunnettaviin sakkoihin johtaneet rikokset on tehty. Muuntorangaistuksen pituus olisi vähintään 4 ja enintään 90 päivää. Jos sakotetun olisi suoritettava samanaikaisesti useita muuntorangaistuksia, ne laskettaisiin yhteen, mutta niiden yhteenlaskettu aika olisi enintään 120 päivää.

Säännös siitä, että samalla kertaa muunneltavista sakoista määrätään vain yksi muuntorangaistus, ehdotetaan otettavaksi rikoslain 2 luvun 5 §:n 3 momenttiin. Perussäännös muuntosuhteesta olisi, kuten tähänkin asti, saman pykälän 2 momentissa. Säännös yhteenlaskettujen muuntorangaistusten enimmäismäärästä sijoitettaisiin edelleen rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:ään. Rikoslain 7 lukuun ei näin ollen jäisi säännöksiä muuntorangaistuksen määräämisestä useammasta sakosta.

Ehdotettu järjestelmä täyttää hyvin yksinkertaisuuden ja selkeyden vaatimukset. Kukin muuntorangaistus päätös jää lopulliseksi sen suhteen, mitä sakkoja siihen otetaan. Muuntorangaistuksen pituus ei voi enää myöhemmin muuttua uusien maksamattomien sakkojen ilmaantumisen vuoksi. Ehdotetun lainsäädännön voimaan tultua muuntorangaistusrekisterin pitämisestä voitaisiin 2—3 vuoden ylimenokauden jälkeen luopua.

Ehdotettua järjestelmää saatetaan arvostella siitä, että sekin antaa sijaa sattumanvaraisuuksille. Sakotetun kaikki maksamatta olevat sakot tulevat tässä järjestelmässä varmuudella samaan muuntorangaistusmenettelyyn vain, jos ne ovat perittävinä samalla ulosottomiehellä tai jos kaikista niistä on julkaistu etsintäkuulutus. Sakotettu, joka uuden lain aikana suorittaisi 90 päivän muuntorangaistuksen, ei enää "saisi anteeksi" sakkoa, johon johtanut rikos oli tehty ennen tuon muuntorangaistuksen määräämistä, mutta joka ei ehtinyt mukaan samaan muuntorangaistusmenettelyyn. Nykyinen järjestelmä on kuitenkin lähes yhtä altis sattumanvaraisuuksille. Kun muuntorangaistuksen määrääminen katkaisee konkurrenssin, voi yhteisen muuntorangaistuksen 90 päivän enimmäismäärästä aiheutuvan lieventämisedun saaminen riippua siitä, kuinka usein sakkorikoksiin syyllistynyt ja maksukyvytön sakotettu joutuu tekemisiin perinnästä ja muuntorangaistusmenettelyyn haastamisesta huolehtivien viranomaisien (ulosottoviranomaisten ja poliisin) kanssa. Voidaan jopa sanoa, että joissakin tapauksissa täytäntöönpanon pakoilusta voi olla etua.

Edellä sivulla 4 olevassa esimerkissä 1 mainittu A oli haastettu 15.9.76, 3.11.76 ja 23.2.77 pidettyihin muuntorangaistuksen määräämistä

koskeviin oikeudenkäynteihin. Ensimmäiseen hänet oli haastanut asuinpaikkakunnan ulosottomies, toiseen vieraan paikkakunnan poliisi hänen jouduttuaan poistetuksi junasta juopumuksen vuoksi ja kolmanteen jälleen kotipaikkakunnan ulosottomies. Jos viranomaiset olisivat tavoittaneet hänet ensimmäisen kerran vasta viimeiseen muuntorangaistusmenettelyyn haastettaessa, mikä hänen elämänsä valossa oli täysin mahdollista, hän olisi voinut suorittaa maksamatta olevat 120 päiväsakkoa 90 päivän vankeudella eikä 115 päivän vankeudella niin kuin nyt tapahtui.

Voimassa olevien yhteistä muuntorangaistusta koskevien säännösten nojalla muuntorangaistusta lievennetään vasta, kun maksamattomia päiväsakkoja on kertynyt vähintään 90. Kun tämä lieventämisen alaraja on saavutettu, lieventäminen on sitä suurempaa, mitä enemmän päiväsakkoja on maksamatta.

Esityksen valmistelun yhteydessä on tutkittu eräiden sellaisten sakotettujen suorittamien muuntorangaistuksien pituuksia, jotka useamman vuoden pituisena ajanjaksona ainakin kerran ovat joutuneet olemaan rangaistuslaitoksessa muuntorangaistuksen enimmäismäärän, 90 päivää. Kaikki nämä sakotetut olivat noin viiden vuoden pituisen ajan kuluessa suorittaneet vankeutena keskimäärin 463 päiväsakkoa. Yhteisen muuntorangaistuksen enimmäisajan vuoksi he joutuivat olemaan rangaistuslaitoksessa keskimäärin 252 päivää eli 54,4 prosenttia maksamatta olevien päiväsakkojen määrästä. Suhdeluku vaihteli kuitenkin henkilö henkilöltä niin, että eräällä heistä vankeuspäivien määrä oli 76 prosenttia maksamattomien päiväsakkojen määrästä, eräällä taas ainoastaan 40 prosenttia.

Eri rikkomuksista tuomittavien päiväsakkojen lukumäärien alentuminen ja sakkojen perinnän tehostuminen aiheuttavat, että tulevaisuudessa nykyistä harvemmat sakotetut joutuvat suorittamaan muuntorangaistuksen enimmäismääräisenä. Kun muuntorangaistusmenettelyyn haastaminen oli vuosina 1969—1977 säännösten mukikkuuden vuoksi työlästä, monille toistuvasti erilaisiin rikkomuksiin syyllistyneille syntyi sakkokasaumia. Lisäksi on viime vuosiin asti jouduttu muuntamaan vankeudeksi sakkoja, jotka on tuomittu ennen kuin päiväsakkojen lukumääriä alennettiin päiväsakon rahamäärän nostamisen yhteydessä vuonna 1977. Pienemmistä järjestysrikkomuksista tuomittujen suhteellisen pienten sakkojen ohella eräät sakotetut ovat kuitenkin viime aikoina suorittaneet muuntorangaistuksia

myös suuremmista, yli 50 päiväsakon suuruisista sakoista. Tällaisia sakkorangaistuksia on tuomittu muun muassa varkauksista ja huumausainerikoksisista. Kun useita suurempia sakkoja voi tulla muunnettaviksi samalla kertaa, muuntorangaistuksen enimmäismäärää ei ole katsottu aiheelliseksi ehdottaa alennettavaksi nykyisestä 90 päivästä.

Niissä tapauksissa, joissa sakotettu joutuu toistuvasti sakotetuksi, saattaa 90 päivän enimmäisajan vuoksi olla merkitystä sillä, tulevatko sakot muunnettaviksi samalla kertaa vai eri kerroilla. Näistä sattumanvaraisuuksista johtuvia haittoja voitaisiin vähentää esimerkiksi siten, että myös samalla kertaa suoritettavien muuntorangaistusten enimmäisaika alennettaisiin nykyisestä 180 päivästä 90 päiväksi. Yleisestävyyden kannalta tätä voidaan kuitenkin pitää arveluttavana. Nykyistä 180 päivän enimmäisaikaa voidaan kuitenkin pitää kohtuuttoman pitkänä. Tämän vuoksi enimmäisaika olisi syytä alentaa 120 päiväksi.

Sattumanvaraisuuksista johtuvien haittojen torjumiseksi järjestelmää olisi kehitettävä myös niin, että saman sakotetun kaikki maksamatta olevat sakot tulisivat mahdollisimman usein muunnettaviksi samalla kertaa. Automaattisen tietojenkäsittelyn lisääntyminen sakkojen perinnässä palvelee tätä päämäärää. Lisäksi on syytä tarkistaa haasteaika muuntorangaistusmenettelyyn koskevaa säännöstä.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 8 §:n 3 momentin mukaan sakotetulle on varattava yhden kuukauden haasteaika, kun hänet haastetaan muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin. Tämän haasteajan yksinomaisena tarkoituksena ei ole riita-asiain oikeudenkäynnissä vastaajalle myönnettävän haasteajan tapaan varata haastetulle riittävästi aikaa oikeudenkäyntiin valmistautumista ja todistusaineiston hankkimista varten. Muuntorangaistusasioissa haasteajan pääasiallisena tarkoituksena on antaa sakotetulle mahdollisuus maksaa sakkonsa rahana, jotta hän välttyisi muuntorangaistuksesta.

Kun ulosottomies havaitsee, ettei sakkoa saada rahana perityksi, hän haastaa sakotetun muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin. Haasteajan vuoksi muuntorangaistusintunto voidaan pitää aikaisintaan kuukauden kulluttua haastamisesta. Käytännössä sattuu usein, että ulosottomiehelle tulee haastamisen jälkeen perittäväksi uusia haastetulle tuomittuja sakkoja.

Jos haastettu ei pysty ennen muuntorangaistuksen määräämistä maksamaan haasteessa mainittuja sakkoja, hän ei pysty liioin maksamaan uusia sakkoja. Yleensä hänet haastetaan myös uusista sakoista välittömästi muuntorangaistusmenettelyyn. Kun sakotetulle on kuitenkin varattava jokaisessa haasteessa kuukauden haasteaika, häntä ei aina voida haastaa uusista sakoista samaan muuntorangaistusmenettelyyn aikaisempien kanssa. Tällaisia tilanteita syntyy varsinkin vankilapaikkakunnilla, kun muiden paikkakuntien ulosottomiehet siirtävät vankilaan joutuneelle tuomittuja sakkoja vankilapaikkakunnan ulosottomiehelle. Käytännössä on tapana menetellä niin, että ensimmäisessä muuntorangaistusmenettelyssä asian käsittely lykätään uudessa haasteessa mainittuun oikeudenkäyntipäivään, jolloin kaikki sakot voidaan ottaa muunnettaviksi samalla kertaa.

Kun vastaisuudessa on tarkoitus määrätä jokaisessa muuntorangaistusmenettelyssä erillinen muuntorangaistus rikosten tekoaikoihin katso-matta, sakotetun edun mukaista saattaa olla, että hän saa mahdollisimman paljon maksamattomia sakkojaan muunnetuiksi samalla kertaa. Jos esimerkiksi joku on rangaistuslaitoksessa suorittamassa enimmäismääräistä 90 tai 120 päivän muuntorangaistusta, hänelle olisi eduksi, jos hän saisi rangaistusaikana rangaistuslaitoksen sijaintipaikkakunnan alioikeudessa muunnetuiksi mahdollisuuksien mukaan kaikki maksamattomat sakkonsa. Toisaalta olisi menettelyn tarkoituksen mukaisuuden kannalta toivottavaa, että vähäiset, esimerkiksi 2—3 päiväsakon sakkorangaistukset voitaisiin saattaa muunnettaviksi samalla kertaa. Näistä syistä tarvitaan joustavampaa haasteaika-säännöstä.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 8 §:n 3 momenttia ehdotetaankin muutettavaksi niin, että jos sakotettu on jo haastettu muuntorangaistusmenettelyyn ja hänelle on varattu yhden kuukauden haasteaika, hänet saadaan haastaa samaan oikeudenkäyntiin myös muusta kuin ensimmäisessä haasteessa mainitusta, maksamatta olevasta sakosta lyhyemmälläkin kuin kuukauden haasteajalla. Jos sakotettu on henkilökohtaisesti läsnä muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa oikeudenkäynnissä, siinä saataisiin ilman haastamista myös esittää vaatimus muuntorangaistuksen määräämisestä myöhemmin ilmaantuneesta maksamattomasta sakosta.

4.2. Muuntosuhteen lieventäminen

Niin kuin edellisessä jaksossa on mainittu, ne tuomitut, jotka ovat saaneet eniten sakkoja, ovat sakkoja vankeudeksi muunnettaessa saaneet yhteistä muuntorangaistusta koskevien säännösten perusteella noin 50 prosentin lievennysedun. Sitä esimerkiksi henkilö, joka on tuomittu samoihin aikoihin tehdyistä rikoksista yhteensä 200 päivä Sakkoon, joutuu suorittamaan näistä sakoista muuntorangaistusta 90 päivää. Ehdotetun uudistuksen jälkeen on mahdollista, että tällaiset sakot tulevat muunnettaviksi kahdessa tai useamassa suurin piirtein samansuuruisessa erässä, jolloin sakotettu joutuisi suorittamaan muuntorangaistusta vähintään kaksinkertaisen määrän entiseen verrattuna. Kun otetaan huomioon, millaiset henkilöt yleensä joutuvat muuntorangaistusta suorittamaan, muuntorangaistusten pidentäminen nykyisestä ei ole tarkoituksenmukaista. Uudistuksesta johtuvien muuntorangaistusten pidentymisen estämiseksi olisi siten paikallaan, että nykyistä muuntosuhdetta, jonka mukaan yhtä päivä Sakkoa vastaa yhden päivän vankeus, lievennettäisiin.

Muuntosuhteen lieventäminen ei ole ainoa keino järjestelmän muuttamisesta aiheutuvan muuntorangaistusten pidentymisen estämiseksi. Vastaavaan tulokseen voitaisiin päästä myös siten, että muuntorangaistusten enimmäisaikoja alennettaisiin vielä ehdotettua enemmän, esimerkiksi 60 ja 90 päiväksi. Muuntosuhteen lieventämistä voidaankin sellaisenaan puoltaa lähinnä kriminaalipoliittisilla syillä kiinnittämällä tällöin erityistä huomiota oikeudenmukaisuusnäkökohtiin.

Sakon ja sen muuntorangaistuksen ankaruuden keskinäistä suhdetta määrittäessä olisi pyrittävä siihen, että seuraamus sakon maksamatta jättämisestä toisaalta olisi riittävän tehokas uhka maksuhaluttomia kohtaan, mutta että muuntorangaistus toisaalta ei olisi kovin ankara niitä kohtaan, jotka eri syistä joutuvat sakkonsa muuntorangaistuksena suorittamaan. Nämä näkökohdat puoltavatkin muuntosuhteen lieventämistä nykyisestä puoleen eli siten, että kahta päivä Sakkoa vastaisi yhden päivän vankeus. Sanottu muuntosuhteen lieventäminen ei ilmeisestikään heikentäisi muuntorangaistuksen yleisestävää eikä myöskään erityisestävää vaikutusta. Ei ole odotettavissa, että nykyisinkin sakkonsa maksavat jättäisivät ne muuntorangaistuksen lieventymisen

johdosta uuden järjestelmän aikana maksamatta. Muuntosuhteen lieventyminen tulisi siten koskemaan lähinnä niitä, jotka eri syistä joutuvat suorittamaan sakkonsa muuntorangaistuksena. Tätä taas voidaan jo yksistään periaatteellisista syistä pitää kohtuullisena.

Muuntosuhteen lieventämistä vastaan voidaan tehdä se huomautus, että se hämärtää päivä Sakon käsitettä. Päivä Sakon käsite rakentuu kuitenkin sellaiselle teoreettiselle ajatusrakennelmalle, että sakotettu joutuu rangaistukseksi tinkimään elintasostaan päivä Sakkojen lukumäärän osoittaman ajan. Sakotettu ei kuitenkaan menetä kaikkia tulojaan, vaan esimerkiksi nykyisten säännösten mukaan sakotettu menettää kunkin päivä Sakon osalta noin kolmanneksen bruttopäivätulostaan, mikä alemmissa tuloluokissa vastaa noin puolta sakotetulle verotuksen jälkeen jäävästä päivä tulon määrästä. Myös muuntorangaistuksen määräämistä koskevilla säännöksillä päivä Sakon perusidea on jo tähänkin asti hämärtynyt. Muuntorangaistuksen enimmäismäärä on koko päivä Sakkojärjestelmän olemassaolon ajan ollut korkeintaan 75 prosenttia siitä päivä Sakkomäärästä, mikä yhdestä rikoksesta voidaan tuomita.

Aikaisemmin katsottiin, että vankeusrangaistuksen ja sakkorangaistuksen ankaruutta vertailtaessa sakkorangaistuksen ankaruus määräytyy Sakkoa vastaavan muuntorangaistuksen pituuden perusteella. Näin 30 päivä Sakon sakkorangaistus katsottiin yhtä ankaraksi kuin 1 kuukauden vankeusrangaistus. Vapausrangaistuksen rangaistusarvo on kuitenkin viime vuosina kasvanut. Nykyään pitäne keskvvertokansalainen 60 päivä Sakon suuruista sakkorangaistusta yleensä 1 kuukauden vankeusrangaistusta lievempänä.

4.3. Muuntorangaistuksen lyhin aika

Kun pienin sakon muuntorangaistus on 6 päivää vankeutta, joutuvat sellaiset sakotetut, joilla on maksamatta esimerkiksi neljä tai kaksi päivä Sakkoa, olemaan rangaistuslaitoksessa kuusi päivää. Tämän tyyppiset tapaukset tulevat vielä lisääntymään, jos muuntosuhdetta muutetaan niin, että kahta maksamatta olevaa päivä Sakkoa vastaa yhden päivän vankeus.

Kun muuntorangaistuksen lyhin aika muutettiin vuonna 1977 kymmenestä päivästä kuuteen päivään, kävi ilmi, että jo kuuden päivän muuntorangaistuksen täytäntöönpano voi olla joissakin

tapauksissa vaikeaa. Niin kuin historiallisessa kat-
sauksessa todettiin, lyhin muuntorangaistus oli
vuoteen 1920 saakka neljä päivää vankeutta.
Tuona aikana täytäntöönpanon alkamishetki kui-
tenkin määriteltiin toisin kuin nykyisin. Siihen
aikaan rangaistusaika alkoi vasta, kun tuomittu
oli saapunut rangaistuslaitokseen. Vuonna 1971
muutettiin rangaistusten täytäntöönpanosta an-
netun asetuksen 2 luvun 2 §:n 2 momenttia
niin, että rangaistusajan alkamishetkeksi määrit-
tiin se hetki, jona tuomittu menettää vapautensa
rangaistuksen täytäntöönpanoa varten tai hänen
muusta syystä tapahtunut vapaudenmenetyksen-
sä jatkuu vain hänen toimittamiseksi rangais-
tuslaitokseen. Jos muuntorangaistukseen tuomi-
tulla on vakinainen asuinpaikka eikä hän pakoile
rangaistuksen täytäntöönpanoa, ulosottomies
määrää tavallisesti hänet ilmoittautumaan ran-
gaistuslaitoksessa määräpäivään mennessä. Sa-
malla hänelle annetaan valtion kustantama mat-
kalippu rangaistuslaitokseen matkustamista var-
ten. Tässä tapauksessa rangaistusaika alkaa vasta
tuomitun saavuttua rangaistuslaitokseen. Jos hä-
net sen sijaan on jouduttu etsintäkuuluttamaan,
poliisi ottaa hänet tavattaessa kiinni ja toimittaa
rangaistuslaitokseen. Tässä tapauksessa rangais-
tusaika alkaa, kun hän on poliisin huostassa
valmiina passitettavaksi rangaistuslaitokseen. Jos
lyhyen muuntorangaistukseen tuomittu joutu-
taan passittamaan rangaistuslaitokseen kaukana
siitä olevalta paikkakunnalta, voi käydä niin, että
rangaistus on tullut suoritetuksi matkan aikana ja
tuomittu on päästettävä vapaaksi jo saapumispäi-
vänä. Ongelmia ei syntyisi, jos erittäin lyhyet
muuntorangaistukset voitaisiin tarvittaessa panna
täytäntöön esimerkiksi poliisiin pidätettyjen suo-
jissa. Tätä ei nykyoloissa kuitenkaan voitaisi to-
teuttaa, koska poliisilla on henkilöstöpulan vuoksi
suuria vaikeuksia esimerkiksi riittävän hälytys-
valmiuden ylläpitämisessä. Täytäntöönpanoteh-
tävien osittainenkin siirtäminen poliisille edellyt-
täisi myös, että sillä olisi käytettävissä näihin
tehtäviin koulutettua henkilökuntaa. Kaikilla
paikkakunnilla ei liioin ole tarkoitukseen sopivia
tiloja.

Näistä vaikeuksista huolimatta ei voida pitää
oikeudenmukaisena, että muuntorangaistukseen
tuomittu joutuu olemaan rangaistuslaitoksessa yli
sen ajan, minkä laissa säädetty muutosuhde
edellyttäisi. Tämän vuoksi muuntorangaistuksen
lyhin aika ehdotetaan muutettavaksi neljäksi päi-
väksi, mikä on rangaistusten täytäntöönpanosta
huolehtivien viranomaisten käsityksen mukaan
lyhin nykyoloissa ajateltavissa oleva aika.

4.4. Sakotetun oikeus maksaa sakkonsa muun- torangaistuksen määräämisen jälkeen

Nykyisen lainsäädännön mukaan sakotetulla
on ennen muuntorangaistuksen suorittamisen al-
kamista useita tilaisuuksia sakkonsa maksami-
seen. Kaikille sakotetuille annetaan tilillepano-
kortti sakon maksamista varten jo sakon määrää-
misen yhteydessä. Rangaistusmääräysmenettelys-
sä sakotetulle lähetetään toinen maksukehotus
ennen asian ulosottoon toimittamista. Kaikista
ulosottoon joutuneista sakoista lähetetään mak-
sukehotus tilillepanokortteineen ennen varsinais-
iin ulosottotoimenpiteisiin eli ulosmittaukseen
ja muuntorangaistusmenettelyyn haastamiseen
ryhtymistä. Ulosottomies voi sakotetulle myöntää
maksuaikaa. Muuntorangaistusmenettelyyn haas-
tettaessa kaikille sakotetuille eli myös niille, joita
ei ole tavoitettu ulosottomenettelyssä vaan vasta
etsintäkuulutuksen perusteella, annetaan tilille-
panokortti maksamista varten. Sakon tuomitse-
misesta muuntorangaistusmenettelyyn haastami-
seen kuuluu nopeimmissakin tapauksissa useita
kuukausia ja muuntorangaistuksen määräämisen
jälkeen sakotetulla on vielä useita kuukausia
aikaa suorittaa sakkonsa ennen muuntorangais-
tuksen suorittamisen alkamista.

Harkittaessa kysymystä, missä määrin sakote-
tun mahdollisuuksia maksaa sakkonsa vielä
muuntorangaistuksen suorittamisen alkamisen
jälkeen olisi lisättävä nykyisestäään, voidaan lähteä
siitä, että hänellä on jo nykyisin riittävästi tilai-
suuksia ja aikaa sakkonsa maksamiseen. Sen, että
osa muuntorangaistukseen tuomituista joutuu
suorittamaan sakkonsa vankeutena, ei siten niin-
kään voida katsoa johtuvan nykyisestä järjestel-
mästä, vaan lähinnä siitä, että osa tuomituista
suhtautuu välinpitämättömästi mahdollisuuteen
joutua suorittamaan sakkonsa muuntorangaistuk-
sena. Kaikilla tuomituilla ei myöskään joko
omasta syystä tai syyttään ole varoja sakkojensa
maksamiseen. Jos sakotetulla ei ole varoja maksa-
miseen ennen rangaistuslaitokseen joutumista,
hänen mahdollisuutensa sakkojen maksamiseen
myös siellä ovat vähäiset.

Edellä olevan perusteella näyttäisikin siltä, että
sakotetulle annettavien maksamismahdollisuuksien
lisäämiseen ei olisi aihetta. Sakkojen suorita-
mistä muuntorangaistuksena on kuitenkin syytä
pyrkä välttämään niin pitkälle kuin järjestel-
män toimivuus sen sallii.

Rangaistuslaitoksen johtajalla nykyisin olevaa
oikeutta maksunlykkäyksen myöntämiseen ran-
gaistus- tai tutkintavangille ehdotetaan lisättä-

väksi siten, että maksunlykkäyksen enimmäisaika pidennettäisiin nykyisestä yhdestä kuukaudesta kahteen kuukauteen. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 d §:n 4 momentin soveltamisalaa ehdotetaan samalla laajennettavaksi nykyisestä siten, että oikeus maksunlykkäyksen myöntämiseen tulisi koskemaan myös niitä tapauksia, jolloin vapaudesta vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten tai tutkintavangiksi saapuneella on suoritettavanaan myös muuntorangaistus tai muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten saapuneella on samalla kertaa suoritettavanaan toinen muuntorangaistus. Vapaudesta muuntorangaistusta suorittamaan tulevien sakotettujen maksumahdollisuuksia ehdotetaan lisättäväksi myös siten, että sakotettu saisi suorittaa sakkonsa rangaistuslaitokseen saapumispäivän jälkeen viitenä sellaisena arkipäivänä, jona valtion virastoissa yleensä työskennellään. Muunnettujen sakkojen maksamatta oleva rahamäärä olisi tuolloinkin suoritettava kokonaan. Mikäli täytäntöönpantavana on samalla kertaa esimerkiksi kaksi muuntorangaistusta, sakotettu voisi maksaa vain toisesta maksamatta jääneen sakkomäärän, kunhan maksaa sen kokonaan. Suoritettua muuntorangaistusta ei otettaisi huomioon maksun vähennyksenä.

4.5. Lakien voimaantulosäännökset

On jossakin määrin tulkinnanvaraista, onko sakan muuntorangaistuksen määrittämiseen sovellettava rikosoikeudessa vallitsevaa lievemmän lain periaatetta. Rikoslain voimaannapamisesta annetun asetuksen 3 §:stä ilmenevän periaatteen mukaan vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista uuden lain aikana tuomiota annettaessa on sovellettava sitä lakia, joka on syytetylle edullisempi. Muuntorangaistuksen määrittämisessä ei niinkään ole kysymys tehdyn rikoksen johdosta tuomittavasta rangaistuksesta vaan pikemminkin jo tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanosta. Todenäköistä kuitenkin on, että oikeuskäytännössä tultaisiin omaksumaan se tulkintalinja, että lievemmän lain periaatetta on sovellettava myös muuntorangaistusta määrättäessä. Näin jouduttaisiin ennen lain voimaantulopäivää tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja muunnettaessa joka kerta tutkimaan, kumpi laeista — vanha vai uusi — johtaa sakotetun kannalta edullisempaan lopputulokseen. Rikoksen ja sakan vanhentumisajat huomioon ottaen nykyisen järjestelmän epäkohdista päästäisiin näin ilman nimenomaisia sää-

nöksiä eroon vasta 5—10 vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Kahden järjestelmän samanlainen soveltaminen johtaisi lain tavoitteiden vastaisesti vain järjestelmän mutkistumiseen entisestään.

Voimaantulosäännös olisi mahdollista laatia siten, että nykyisiä säännöksiä sovellettaisiin edelleenkin ennen uuden lain voimaantuloa tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja muunnettaessa. Tämän säännöksen heikkoutena on kuitenkin se, että nykyisestä yhteisen muuntorangaistuksen määrittämisestä voitaisiin luopua vasta vuosien kuluttua. Samalla kertaa muunnettaviin sakkoihin jouduttaisiin usein soveltamaan erilaisia säännöksiä. Sakotettujen kannalta olisi myös kohtuutonta, että heidän vanhoihin sakkoihinsa ei sovellettaisi uuden lain yleisesti ottaen lievempiä säännöksiä.

Nykyisen järjestelmän heikkouksista päästäisiin jokseenkin helposti eroon siten, että vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja ei uuden lain aikana enää muunnettaisi vankeudeksi. Sakkojen tehokkaan perinnän ja rangaistuksen yleisestävyyden kannalta ei tuollainen säännös näytä kuitenkaan mahdolliselta. Muuntorangaistusuhan puuttuessa saattaisi myös uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen maksaminen ainakin väliaikaisesti vähentyä. Sakkojen perinnästä saatavissa olevat tiedot viittaavat siihen, että suurella osalla sakotetuista ei ole ulosmitattavaa omaisuutta tai tuloa. Ilman muuntorangaistusuhkaa jouduttaisiin siten useita kymmeniätuhansia sakkoja perimään jokseenkin tuloksettomasti viiden vuoden vanhentumisajan.

Muuntosuhteen lieventämisen sekä muuntorangaistuksen vähimmäisajan ja yhteenlaskettavien muuntorangaistusten enimmäisajan alentamisen johdosta uusi laki johtaisi miltei aina lievempään lopputulokseen kuin nykyinen laki. Näin ollen rikoslain muuttamisesta annettavan lain voimaantulosäännökseen ehdotetaan epäselvyyksien välttämiseksi ja yhtenäisen käytännön luomiseksi otettavaksi perussäännös, jonka mukaan uusia säännöksiä olisi sovellettava silloinkin, kun muunnettavana on aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittu sakko.

Rikoslain 7 luvun nykyisen 8 a §:n yhteistä muuntorangaistusta koskevien säännösten tarkoituksena on, ettei kukaan joudu suorittamaan muuntorangaistusta samoihin aikoihin tehdyistä rikoksista tuomituista sakoista enempää kuin 90 päivää. Säännöksen perustarkoituksen mukaisesti sakotettu, joka on yhdessä tai useammassa erässä suorittanut yhteistä muuntorangaistusta 90 päi-

vää, vapautuu maksamasta ja muuntorangaistuksena suorittamasta muita tähän yhteiseen muuntorangaistukseen sisällytettäviä sakkoja. Selvää on, ettei sakotetulle, joka vanhan lain säännösten nojalla on jo vapautunut määrättyjen sakkojen suorittamisesta, saa niistä määrätä muuntorangaistusta uudenkaan lain aikana eikä säännösten vastaisesti määrättyä muuntorangaistusta saa panna täytäntöön. Lievemman lain periaatteen soveltamiseksi saattaisi siten olla riittävää, että voimaantulosäännökset laadittaisiin siten, ettei vanhan lain aikana yhteistä muuntorangaistusta 90 päivää jo suorittanut sakotettu joutuisi uudenkaan lain aikana suorittamaan muuntorangaistusta tuohon ryhmään kuuluvista sakoista.

Edellä mainitun niin sanotun 90 päivän säännön ja lievemman lain periaatteen noudattaminen näyttäisi kuitenkin edellyttävän, että vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja muunnettaessa olisi eräissä tapauksissa edelleenkin pakko määrätä sovellettaviksi vanhan lain yhteistä muuntorangaistusta koskevia säännöksiä. Jotta tästä mutkikkaasta järjestelmästä päästäisiin eroon, näitä tapauksia varten on siirtymäkaudeksi pyritty luomaan uusi järjestelmä, joka ei kuitenkaan olisi ristiriidassa lievemman lain periaatteen kanssa.

Sakoista saadaan nykyisin täytäntöönpannuiksi rahana tai muuntorangaistuksena 2—3 vuoden kuluessa sakkojen tuomitsemisesta 90—95 prosenttia. Suurin osa sakoista eli lähinnä rangaistusmääräyssakot lähetetään täytäntöön pantaviksi muutaman kuukauden kuluessa rikoksen tekemisestä. Sen vuoksi muuntorangaistusjärjestelmän yksinkertaistamiseksi ehdotetaan, että lain voimaantulohetkellä kolme vuotta vanhemmista rikoksista tuomittuja sakkoja ei uuden lain aikana enää muunnettaisi. Lisäksi ehdotetaan, että nykyisen 90 päivän säännön sijasta voimaantulosäännökseen otettaisiin säännös, jonka mukaan sakotettu ei joutuisi suorittamaan sellaisten sakkojen sijasta, jotka on tuomittu kolmen vuoden aikana ennen lain voimaantulopäivää tehdyistä rikoksista, muuntorangaistusta enempää kuin yhteensä 90 päivää. Mikäli sakotettu olisi tuona kolmen vuoden aikana jo suorittanut yhteensä 90 päivää muuntorangaistusta, sakotetulle ei noista vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomituista sakoista määrättäisi enää lainkaan muuntorangaistusta.

Lakiehdotusten mukaisesti samalla kertaa suoritettavien yhteenlaskettavien muuntorangaistusten enimmäisaika alenisi 180 päivästä 120 päi-

vään, muuntorangaistuksen vähimmäisaika alenisi 6 päivästä 4 päivään ja muuntosuhde lievenisi nykyisestäään. Kohtuulliselta näyttäisi, että nämä lievennykset koituisivat kaikkien niiden muuntorangaistukseen tuomittujen hyväksi, jotka eivät ennen lain voimaantulopäivää ole suorittaneet loppuun rangaistustaan. Tästä ehdotetaan otettavaksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamista koskevan lain voimaantulosäännökseen nimenomaiset säännökset. Sanottuun voimaantulosäännökseen tulisi ottaa säännökset myös niitä tapauksia varten, joissa täytäntöön pantavaksi tulee muuntorangaistus, jonka suorittamisesta sakotettu on rikoslain 7 luvun nykyisen 8 a §:n säännöksen tai rikoslain voimaantulosäännöksen nojalla vapautunut.

Vaikka yhteistä muuntorangaistusta koskevia säännöksiä ei sakkoja muunnettaessa enää sovellettaisikaan, jouduttaisiin niin sanottua 90 päivän sääntöä ehdotetussa yksinkertaistetussa muodossaan soveltamaan vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja muunnettaessa ja täytäntöönpanossa. Vanhentumisajat huomioon ottaen noita sakkoja saattaisi eräissä, tosin harvinaisissa tapauksissa tulla muunnettaviksi jopa lähes kymmenen vuoden kuluessa lain voimaantulopäivästä. Erilaisten säännösten soveltaminen samanaikaisesti muunnettavina oleviin sakkoihin on omiaan aiheuttamaan sekaannusta ja vääriä tulkintoja. Näin ollen näyttäisi tarkoituksenmukaiselta, että nykyisen lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen perimisestä ja muuntamisesta sekä muuntorangaistuksen täytäntöönpanosta luovuttaisiin 2—3 vuoden kuluessa lain voimaantulopäivästä. Tästäkin ehdotetaan otettavaksi säännös rikoslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännökseen.

5. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Valtioneuvoston pyynnöstä laintarkastuskunta on 23 päivänä syyskuuta 1983 antanut ehdotuksesta lausunnon muulta kuin sakotetun maksumahdollisuuksien lisäämistä koskevalta osalta (Laintarkastuskunnan lausunto N:o 2:1983). Laintarkastuskunnan lausunnossa esitetyt huomautukset on pyritty ottamaan huomioon esitystä viimeistellessä.

6. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset johtavat ainakin niiden sakon muuntorangaistusta suorittavien vankien, joilla on suoritettavanaan vähemmän sakkoja, rangaistusajan lyhenemiseen ja samalla kaiken todennäköisyyden mukaan rangaistuslaitoksessa olevien sakkovankien päivittäisen määrän vähäiseen pienentymiseen. Uusi järjestelmä, jossa nykyisenlaista yhteistä muuntorangaistusta ei tarvitse enää määrätä eikä muuntorangaistuksia enää rekisteröidä, merkitsee ainakin voimaantulosäännöksessä tarkoitettun 2—3 vuoden ylimenokauden jälkeen myös muuntomenettelyn vaatiman työmäärän vähentymistä. Tämä koskee niin tuomioistuimia kuin ulosotto- ja vankeinhoitovira-

nomaisia. Minkään viranomaisryhmän osalta työ määrä ei todennäköisesti kuitenkaan vähene niin merkittävästi, että uudistus johtaisi työvoiman vähentämiseen. Mahdollinen menojen säästö jää siten vähäiseksi.

7. Riippuvuus muusta lainsäädännöstä

Lainmuutokset edellyttävät eräitä tarkennuksia ja täydennyksiä sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annettuun asetukseen ja rikosrekisteriasetukseen. Mainitut asetusten muutokset on tarkoitus saattaa voimaan samaan aikaan kuin ehdotetut lain muutokset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakien perustelut

1.1. Laki rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta

2 luku. Rangaistuksista

5 §. Pykälän 1 momentissa on nykyisin yleissäännös siitä, että sakkoon tuomittu, jolta sakkoa ei ole saatu kokonaan rahana perityksi, on maksamatta jääneen sakon sijasta määrättävä pidettäväksi vankeudessa. Vastaava säännös sanamuodoltaan hieman muutettuna ehdotetaan otettavaksi 1 momentin ensimmäiseksi virkkeeksi.

Pykälän säännökset ehdotetaan ryhmiteltäviksi siten, että 1 momenttiin otettaisiin ne säännökset, joiden mukaan muunnettavien päiväsakkojen lukumäärä määräytyy, kun taas muuntorangaistuksen määräämistä koskevat säännökset olisivat pykälän 2 momentissa. Tämän vuoksi nykyisin 2 momentissa olevat säännökset osittain maksamatta olevasta päiväsakosta ja uhkasakosta ehdotetaan siirrettäväksi 1 momenttiin. Muuntorangaistusta määrättäessä markkamääräisenä tuomittu uhkasakko on muutettava ensiksi päiväsaikoiksi. Vuodelta 1977 olevan nykyisen säännöksen mukaan tuolloin jokainen täyden 20 markan määrä vastaa yhtä päiväsakkoa. Rahanarvon alen-

tumisen vuoksi sanottu 20 markan määrä ehdotetaan samalla korotettavaksi 50 markaksi.

Pykälän 2 momentissa ovat säännökset muuntorangaistusmenettelyssä käytettävästä muuntosuhteesta sekä muuntorangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisajasta. Yleisperusteluissa mainituista syistä muuntosuhdetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännönmukaista muuntosuhdetta käytettäessä kahta maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Jos maksamatta olevien päiväsakkojen lukumäärä on pariton luku, yksi päiväsakko jätettäisiin muuntamatta.

Muuntorangaistuksen vähimmäisajaksi ehdotetaan neljä päivää ja enimmäisajaksi yhdeksänkymmentä päivää.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kaikista samalla kertaa muunnettavista sakoista määrätään vain yksi muuntorangaistus. Maksamatta olevat päiväsaikat lasketaan yhteen ja muuntorangaistus määrätään päiväsakkojen yhteenlasketun lukumäärän perusteella 2 momentissa säädetyllä tavalla. Yhden muuntorangaistuksen määräämisestä samalla kertaa muunnettavista sakoista aiheutuu käytännössä, että sakotetun on muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen maksettava tähän muuntorangaistukseen sisältyvistä sakoista maksamatta oleva rahamäärä kokonaan, jos hän haluaa rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 lu-

vun 12 §:n 2 momentin mukaisesti välttää muuntorangaistukselta.

Pykälän 3 momentissa ovat nykyisin säännökset muuntorangaistuksen määräämisestä säännönmukaista lyhyemmäksi sekä sen jättämisestä erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä kokonaan määräämättä. Vastaavat säännökset ehdotetaan otettaviksi pykälän 4 momentiksi niin muutettuna, että muuntorangaistuksen lyhin aika olisi myös säännönmukaista lievempää muuntosuhdetta käytettäessä neljä päivää.

7 luku. *Rikoksien yhtymisestä ja rangaistusten yhdistämisestä*

Kun yhteisen muuntorangaistuksen määräämisestä on tarkoitus luopua, ehdotetaan sitä koskevat rikoslain 7 luvun 6 §:n 3 momentti, 8 a § ja 9 §:n 3 momentti kumottaviksi.

Voimaantulosäännös. Yleisperusteluissa mainituista syistä lain voimaantulosäännöksen ehdotetaan otettaviksi yksityiskohtaiset säännökset niistä tapauksia varten, jolloin uuden lain aikana tulee muunnettavaksi aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittu sakko.

Uusi laki on yhteistä muuntorangaistusta koskevia säännöksiä lukuun ottamatta nykyistä lakia lievämpi. Sen vuoksi voimaantulosäännöksen 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi yleissäännös, jonka mukaan uutta lakia sovellettaisiin silloinkin kun muunnettavana on aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittu sakko. Tämän voimaantulosäännöksen jäljempänä olevien säännösten ja rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen vastaavien säännösten mukaan aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja muunnettaessa ja noista sakoista määrättyjä muuntorangaistuksia täytäntöönpannassa olisi määrättyissä tapauksissa sovellettava erityissäännöksiä. Noiden säännösten soveltamisen helpottamiseksi tämän voimaantulosäännöksen 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan siinä tapauksessa, että samalla kertaa on muunnettava sekä aikaisemman että uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja, kumpaisistakin sakoista olisi määrättävä eri muuntorangaistukset. Muunnettaessa olisi kumpaisenkin ryhmän osalta otettava huomioon rikoslain 2 luvun 5 §:n ehdotetut uudet säännökset eli esimerkiksi kumpaisenkin ryhmän osalta olisi tuomittava vähintään 4 päivän muuntorangaistus.

Nykyisestä yhteisen muuntorangaistuksen määräämisestä luovuttaisiin. Jotta sakotettu ei joutuisi vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja sakkoja uuden lain aikana muunnettaessa tältä osin huonompaan asemaan kuin aikaisemmin ja jotta toisaalta nykyisestä hankalasta yhteisen muuntorangaistuksen määräämismenetelystä voitaisiin luopua, lain voimaantulosäännöksillä on pyritty siirtymäkautta varten luomaan uusi yksinkertaisempi järjestelmä.

Voimaantulosäännöksen 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vanhimmista sakoista eli sakoista, jotka on tuomittu yli kolme vuotta ennen lain voimaantulopäivää tehdyistä rikoksista, ei uuden lain aikana saisi enää määrätä muuntorangaistusta. Niiden perimistä jatkettaisiin kuitenkin niiden vanhentumisajan ja enintään siihen saakka kunnes kaikkien vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen täytäntöönpanosta voimaantulosäännöksen 5 momentin nojalla lopulta luovuttaisiin.

Voimaantulosäännöksen 4 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös niiden sakkojen muuntamisesta, jotka sakot on vanhan tai uuden lain aikana tuomittu kolmen vuoden aikana ennen lain voimaantulopäivää tehdyistä rikoksista. Uuden järjestelmän mukaan sakotettu joutuisi noista sakoista suorittamaan muuntorangaistusta yhteensä enintään 90 päivää. Muuntorangaistusta määrättäessä tämä olisi otettava huomioon siten, että noista sakoista ei saisi määrätä pitempää muuntorangaistusta kuin mitä jää jäljelle kun 90 päivästä vähennetään sanottuna kolmen vuoden aikana ennen lain voimaantulopäivää suoritettu muuntorangaistus ja myös uuden lain aikana suoritettu sellainen muuntorangaistus, joka on määrätty vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomituista sakoista. Siten esimerkiksi jos muunnettavana olisi uuden lain aikana samalla kertaa kolme vanhaa yhteensä 50 päiväsakon sakkoa ja sakotettu olisi suorittanut kolmivuotiskautena ennen lain voimaantulopäivää muuntorangaistusta eri erissä yhteensä 60 päivää ja uuden lain aikana vanhoista sakoista määrättyä muuntorangaistusta yhteensä 20 päivää, noista 50 päiväsakosta saisi määrätä muuntorangaistusta tavanomaisen uuden lain mukaisen 25 päivän asemesta vain 90—80 päivää eli 10 päivää.

Aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittuja sakkoja saattaa rikoksen ja sakon vanhentumisajat huomioon ottaen tulla muunnettaviksi ääritapauksissa jopa 8—10 vuoden kuluttua lain voimaantulopäivästä. Rinnakkaisten säännösten soveltaminen näin pitkän ajan ei tunnu

mielekkäältä eikä tarpeelliseltakaan. Sakkojen perintää koskevien tietojen perusteella on pääteltävissä, että sakoista saadaan perityksi 2—3 vuoden kuluessa niiden tuomitsemisesta 90—95 prosenttia. Tämän jälkeen periminen on jokseenkin tuloksetonta. Täyteen eli 100 prosentin perimistulokseen ei sakotettujen kuolemat, maastamuutot ja muusta syystä aiheutuvat katoamiset sekä sakon vanhentumiset huomioon ottaen ole mahdollista päästä koskaan. Tämän vuoksi näyttäisi olevan tarkoituksenmukaista, että nykyisen lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen perimisestä ja muuntamisesta luovuttaisiin 2—3 vuoden kuluttua lain voimaantulopäivästä eli että noista toimista luovuttaisiin kun lain voimaantulopäivästä olisi kulunut kaksi täyttä kalenterivuotta. Tuolloin voitaisiin luopua myös sakkojen muuntorangaistusrekisteristä. Niin kuin vastaavasti on sakkojen vanhentumisen osalta säädetty, tuona aikana suoritettu ulosmittaus olisi voitava saattaa loppuun määräajan kulumisesta huolimatta. Turhien muutoksenhakemusten estämiseksi näyttäisi olevan myös paikallaan ottaa voimaantulosäännöksiin säännös, jonka mukaan muuntorangaistuksen saisi panna täytäntöön ja muutoksenhakutuomioistuin saisi käsitellä muuntorangaistuksen määräämistä koskevan asian loppuun, jos alioikeus on puheena olevan määräajan kuluessa määrännyt sakosta muuntorangaistuksen. Säännös näistä otettaisiin voimaantulosäännöksen 5 momentiksi.

1.2. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta

2 luku. Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a §. Pykälässä ovat säännökset vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten yhteenlaskemisesta. Yleisperusteluissa mainituista syistä yhteenlasketun muuntorangaistuksen enimmäisajaksi ehdotetaan satakaksikymmentä päivää. Pykälästä olisi samalla poistettava maininta yhteisestä sakon muuntorangaistuksesta.

1 d §. Muuntorangaistukseen tuomittujen mahdollisuuksia suorittaa sakkonsa rahana muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen ehdotetaan lisättäväksi muuttamalla pykälän 4 momenttia siten, että rangaistuslaitoksen johtaja saisi myöntää rangaistuslaitoksessa muuta rangaistusta suorittamassa olevalle vangille tai tut-

kintavangille lykkäystä sakon maksamiseen nykyisen yhden kuukauden sijasta enintään kaksi kuukautta. Vastaavanlainen oikeus maksunlykkäyksen saantiin olisi ehdotuksen mukaan myös vapaudesta vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten tai tutkintavangiksi rangaistuslaitokseen saapuneella, jolla on samalla kertaa suoritettavanaan muuntorangaistus, sekä muuntorangaistusta suorittamaan saapuvalla, jolla on suoritettavanaan toinen muuntorangaistus. Maksunlykkäystä ei kummassakaan mainitussa tapauksessa voitaisi kuitenkaan myöntää pitemmäksi ajaksi kuin että lykätynkin muuntorangaistuksen täytäntöönpano voidaan aloittaa ennen kuin tuomittu pääsee muista rangaistuksistaan laitoksesta vapaaksi.

Muuntorangaistukseen tuomitulla on asetuksen 6 luvun 12 §:n mukaan nykyisin oikeus maksaa sakkonsa vielä muuntorangaistuksen määräämisen jälkeenkin. Muunnettujen sakkojen rahamäärä on kunkin muuntorangaistuksen osalta tuolloin maksettava kokonaan ja ennen kuin hän on alkanut suorittaa muuntorangaistusta rangaistuslaitoksessa. Maksamisen johdosta muuntorangaistus raukeaa ja muun muassa sitä koskevat merkinnät poistetaan muuntorangaistusrekisteristä. Ehdotetun 5 momentin mukaan vapaudesta rangaistuslaitokseen muuntorangaistusta suorittamaan joutuneen maksamismahdollisuuksia lisättäisiin siten, että sakotettu saisi maksaa muuntorangaistukseen sisältyvät sakkonsa kokonaan rangaistuslaitokseen saapumispäivän jälkeen vielä viitenä sellaisena arkipäivänä, jolloin valtion virastot yleensä ovat auki. Mikäli täytäntöönpantavia muuntorangaistuksia olisi useampia, sakotetulla olisi oikeus maksaa sakkonsa yhdenkin muuntorangaistuksen osalta, kunhan vain suorittaisi nuo sakot kokonaan. Tuomitun oloaikaa rangaistuslaitoksessa ei luettaisi hänen hyväkseen maksun lyhennyksenä eikä tuon muuntorangaistuksen suorituksena vaan tuomittu vain vapautuisi mainittua muuntorangaistusta enemmältä suorittamasta.

6 luku. Sakosta ja sakon muuntorangaistuksesta

8 §:n 3 momentti. Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan, että jos sakotettu on jo haastettu muuntorangaistusmenettelyyn ja hänelle on varattu yhden kuukauden haasteaika, hänet saadaan haastaa samaan oikeudenkäyntiin myös muusta maksamatta olevasta sakosta, vaikka haasteaika tuolta osin jäisi kuukautta lyhyemmäksi. Jos hän on henkilökohtaisesti läsnä muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa oi-

keudenkäynnissä, siinä voidaan ilman haastamista esittää vaatimus muuntorangaistuksen määräämisestä muustakin sakosta.

13 §. Pykälän 1 momentissa on säännös muuntorangaistuspäätöksen oikaisemisesta siinä tapauksessa, että sakotettu on tuomioistuimen tietämättä maksanut osan sakoistaan ennen muuntorangaistuspäätöksen julistamista. Päätös oikaistaan sellaiseksi kuin se olisi muodostunut siinä tapauksessa, että tuomioistuin olisi saanut tiedon tapahtuneesta maksusta ajoissa.

Pykälän 1 ja 2 momentissa mainitaan myös yhteinen muuntorangaistus. Nämä maininnat ehdotetaan poistettaviksi.

14 §:n 1 momentti. Momentissa ovat säännökset muutoksen hakemisesta alioikeuden päätöksen muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa asiassa. Siitä ehdotetaan poistettaviksi yhteistä muuntorangaistusta koskevat säännökset.

Voimaantulosäännös. Muuntosuhteen lieventymisen vuoksi sakotettu, jonka vanhan lain aikana tehdystä rikoksista tuomitut sakot tulevat muunnettaviksi vasta uuden lain aikana, selviytyy puolta vähemmällä muuntorangaistuksella vanhan lain aikana määrättyyn muuntorangaistukseen verrattuna siinä tapauksessa, että muunnettavana on enintään 90 päiväsakkoa. Tästä syystä näyttäisi olevan kohtuullista, että sakotettu joutuisi lain voimaantulon jälkeen suorittamaan näistä vanhan lain aikana tuomituista muuntorangaistuksista vain puolet. Niissä tapauksissa, joissa muunnettuja sakkoja on yli 90 päiväsakkoa, muuntorangaistuksen lieventyminen on vähäisempää. Kun muunnettuja sakkoja on vähintään 180 päiväsakkoa, vanhan ja uuden lain nojalla määrättävä muuntorangaistus on jopa saman suuruinen eli 90 päivää. Näissä tapauksissa näyttäisi siten riittävältä, että vanhan lain aikana määrätty muuntorangaistus alentuisi lain voimaan tullessa uuden lain mukaan määrättävää rangaistusta vastaavaksi. Laadittavan säännöksen tulisi olla kuitenkin niin yksiselitteinen ja helposti sovellettava, että aikaisemman lain mukaiset muuntorangaistukset voitaisiin saattaa uutta vastaavaksi siinä vaiheessa kun ne ovat tai tulevat rangaistuslaitokseen täytäntöönpantavaksi. Sen vuoksi 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan sakotettu vapautuisi lainvoiman saaneella päätöksellä aikaisemman lain aikana määrättyä muuntorangaistusta enemmän suorittamasta suoritettuaan muuntorangaistuksen vankeuspäivien tai yhteenlaskettujen vankeuspäivien määrästä puolet, vähintään kuitenkin neljä päivää ja yhteenlaskettua muuntorangaistusta enintään 120 päivää. Mahdollista ylimenevää päivän osaa ei suoritettavaa aikaa laskettaessa

otettaisi huomioon. Vanhan lain aikana määrätystä 47 päivän muuntorangaistuksesta tuomittu pääsisi siten vapaaksi suoritettuaan siitä 23 päivää.

Jotta ne sakotetut, jotka suorittamalla yhteistä muuntorangaistusta 90 päivää ovat ennen lain voimaantuloa rikoslain 7 luvun 8 a §:n säännöksen nojalla jo vapautuneet tuohon ryhmään kuuluvia sakkoja maksamasta ja muuntorangaistuksena suorittamasta, eivät joutuisi missään tapauksessa huonompaan asemaan uuden lain aikana, voimaantulosäännöksen 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tämän estämiseksi tarkoitettu säännös. Sakotettu, joka vapautuu mainitun säännöksen nojalla muuntorangaistusta suorittamasta, saattaisi säännösten osittaisen päällekkäisyyden vuoksi tulla vapautetuksi samasta muuntorangaistuksesta myös jäljempänä selostetun 4 momentin perusteella.

Rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 3 momentin säännöstä vastaavasti tämän voimaantulosäännöksen 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan sellaisesta sakosta, joka on tuomittu yli kolme vuotta ennen lain voimaantulopäivää tehdystä rikoksesta, määrättyä muuntorangaistusta ei voimaantulopäivän jälkeen saisi enää panna täytäntöön, vaan tuomittu vapautuisi tuollaisista sakkoja muuntorangaistuksena suorittamasta.

Tämän lain voimaantulosäännöksen 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi rikoslain muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 4 momenttia vastaava säännös. Sen mukaan sellaisista sakoista, jotka on tuomittu kolmen vuoden aikana ennen lain voimaantulopäivää tehdystä rikoksista, määrättyä muuntorangaistusta saataisiin uuden lain aikana panna täytäntöön yhteensä vain enintään 90 päivää. Mikäli sakotettu olisi sanottuna kolmivuotiskautena jo suorittanut muuntorangaistusta tai uuden lain aikana suorittanut vanhan lain aikana tehdystä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistusta, täytäntöönpantavasta muuntorangaistuksesta saataisiin panna täytäntöön vain 90 päivän ja aikaisemmin suoritettujen muuntorangaistuspäivien erotusta vastaava määrä. Jos siis täytäntöönpantavana olisi vanhan lain aikana tuomittu 90 päivän muuntorangaistus, tuomittu joutuisi siitä 2 momentin säännöksen huomioon ottaen suorittamaan puolet eli 45 päivää. Mikäli sakotettu on kuitenkin jo suorittanut muuntorangaistusta kolmivuotiskautena ennen lain voimaantulopäivää esimerkiksi 60 päivää ja lisäksi vanhoista sakoista uuden lain aikana ennen nyt täytäntöönpantavana olevan muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamista 10 päivää, sakotettu vapautuisi muun-

torangaistusta enemmän suorittamasta suoritettuaan siitä 90 — (60 + 10) päivää eli 20 päivää.

Uuden lain aikana saattaa täytäntöönpantavaksi tulla vanhan lain aikana lainvoiman saaneella päätöksellä määrätty muuntorangaistus, joka on osittain määrätty sellaisista sakoista, joista määrätty muuntorangaistusta ei 3 momentin mukaan saisi panna enää täytäntöön. Jotta näitä päätöksiä ei tarvitsisi saattaa tuomioistuimen oikaistavaksi, 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan voimaantulosäännöksen 2 momenttia sovellettaessa vankeuspäivien määräksi on näissä tapauksissa katsottava enintään täytäntöönpanokelpoisista sakoista tuomittujen päiväsakkojen määrä. Jos siis yhteensä 90 päivän muuntorangaistus on määrätty esimerkiksi 57:stä ei enää täytäntöönpanokelpoisesta ja 47:stä kolmen vuoden kuluessa ennen lain voimaantulopäivää tehdyistä rikoksista tuomitusta päiväsakosta, täytäntöönpanavien vankeuspäivien lukumääräksi on katsottava 47 päivää. Kun lisäksi sovelletaan 2 momenttia, muuntorangaistuksesta jää täytäntöönpantavaksi vain 23 päivää.

Täytäntöönpanon siirtymäkauteen liittyvien tulkintakysymysten vähentämiseksi voimaantulosäännökseen 5 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan siinä tapauksessa, että samalla kertaa on pantava täytäntöön sekä vanhan lain että uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistuksia, tuomitun on katsottava ensin suorittavan vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistusta. Tämä säännös on tarpeen lähinnä sitä varten että sitä soveltaen voidaan helpommin määritellä, minä päivänä tuomittu on suorittanut vanhoista sakoista muuntorangaistusta yhteensä 90 päivää tai minä päivänä tuomittu on suorittanut loppuun vanhoista sa-

koista täytäntöönpantavana olleen muuntorangaistuksen.

Täytäntöönpantavaksi saattaa tulla myös muuntorangaistus, jota rikoslain muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 3—5 momentin säännökset huomioon ottaen ei olisi tullut määrätä lainkaan tai joka on määrätty pitemmäksi kuin nuo säännökset huomioon ottaen olisi ollut mahdollista. Tämän lain voimaantulosäännöksen 6 momentiksi ehdotetaan otettavaksi tällaista muuntorangaistusta koskevan päätöksen oikaisua ja muutoksenhakua oikaaisuun koskeva säännös. Ehdotuksen mukaisesti tällaista virheelistä päätöstä ei tarvitsisi purkaa, vaan se olisi saatettava tuomioistuimen oikaistavaksi vastaavalla tavalla kuin nykyisin menetellään niissä tapauksissa, joissa muuntorangaistus oikaistaan sakon osittaisen maksamisen johdosta. Oikaisu voisi tapahtua vain sakotetun eduksi.

Säännöksen viimeiseksi eli 7 momentiksi olisi otettava lisäksi säännös, jonka nojalla esimerkiksi rangaistuslaitoksessa lain voimaantulopäivänä muuntorangaistusta suorittavien rangaistusten lieventämiseksi tarvittaviin toimiin voitaisiin ryhtyä niin hyvissä ajoin, että eräiden vankien vaputtamiseen voitaisiin ryhtyä välittömästi lain voimaantultua.

2. Voimaantulo

Ehdotetut lait voidaan saattaa voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on ne hyväksynyt.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 7 luvun 6 §:n 3 momentti, 8 a § ja 9 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 17 päivänä tammikuuta 1969 annetussa laissa (28/69), sekä

muutetaan 2 luvun 5 §, sellaisena kuin se on 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (594/77), näin kuuluvaksi:

2 luku

Rangaistuksista

5 §

Sakkoon tuomittu, jolta sakkoa ei ole saatu perityksi, on maksamatta olevan sakon sijasta määrättävä pidettäväksi vankeudessa (*muuntorangaistus*). Päiväsakko, joka on maksettu vain

osaksi, katsotaan muuntorangaistusta määrättäessä maksamatta olevaksi. Markkamääräisenä tuomitun uhkasakon jokainen täyden viidenkymmenen markan määrä vastaa muuntorangaistusta määrättäessä yhtä päiväsakkoa.

Muuntorangaistus määrätään siten, että kahta maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Muuntorangaistuksen pituus on kuitenkin vähintään neljä ja enintään yhdeksän-

kymmentä päivää. Jos muunnettavien päiväsakkojen lukumäärä on pariton luku, yhtä päiväsakkoa ei muunneta.

Jos samalla kertaan on muunnettava kaksi tai useampia sakkoja, niistä määrätään vain yksi muuntorangaistus muuntamalla maksamatta olevien päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Jos niihin syihin nähden, joista sakon maksamatta jääminen on johtunut, tai muusta erityisestä syystä harkitaan kohtuulliseksi, muuntorangaistus saadaan määrätä 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, kuitenkin vähintään neljäksi päiväksi. Erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä tuomioistuimien saa jättää muuntorangaistuksen määräämättä, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi muuntorangaistuksen määräämistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Uuden lain säännöksiä sovelletaan silloinkin kun muunnettavana on aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittu sakko. Jos samalla kertaan on muunnettava sekä aikaisemman että uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitut sakot, niistä on kuitenkin määrättävä eri muuntorangaistukset ottaen kumpaisenkin sakon osalta huomioon rikoslain 2 luvun 5 §:n säännökset.

2.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 1 a § ja 1 d §:n 4 momentti sekä 6 luvun 8 §:n 3 momentti, 13 § ja 14 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 1 a § 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74) sekä 2 luvun 1 d §:n 4 momentti ja 6 luvun 8 §:n 3 momentti, 13 § ja 14 §:n 1 momentti 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (595/77), sekä

lisätään 2 luvun 1 d §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna viimeksi mainitulla 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetulla lailla sekä 23 päivänä huhtikuuta 1971 ja 7 päivänä maaliskuuta 1980 annetuilla laeilla (302/71 ja 169/80), uusi 5 momentti seuraavasti:

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaan suoritettava useampia vankeusrangaistuk-

Ennen 1 päivää kuuta 19 tehdystä rikoksesta tuomitun sakon sijasta ei uuden lain aikana saa määrätä muuntorangaistusta.

Jos muunnettavana on aikaisemman lain aikana päivän kuuta 19 jälkeen tehdystä rikoksesta tuomittu sakko, ja sakotettu on sanotun päivän jälkeen aikaisemman tai uuden lain aikana suorittanut muuntorangaistusta sakosta, joka on tuomittu aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta, muunnettavana olevasta sakosta tai, jos niitä on useampia, niistä ei ole määrättävä pitempää muuntorangaistusta kuin mitä jää jäljelle, kun yhdeksästäkymmenestä päivästä vähennetään mainitun päivän kuuta 19 jälkeen suoritettua sanotunlaisen muuntorangaistuksen aika.

Aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittua sakkoa ei saa periä eikä muuntaa vankeudeksi enää 31 päivän joulukuuta 19 jälkeen. Jos kuitenkin sakon perimiseksi on siihen mennessä toimitettu ulosmittaus, täytäntöönpanon saa ulosmitatun omaisuuden osalta saattaa loppuun. Jos sakon muuntorangaistus on sanottuun ajankohtaan mennessä alioikeudessa määrätty, muuntorangaistus saadaan panna täytäntöön ja muuntorangaistuksen määräämistä koskeva asia käsitellä muutoksenhakutuomioistuimessa loppuun.

sia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaisten vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi

kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin satakaksikymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

1 d §

Jos vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten tai tutkintavangiksi rangaistuslaitokseen tulevalle on suoritettavanaan muuntorangaistus tai jos muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten sinne tulevan suoritettavana on toinen muuntorangaistus tai rangaistuslaitoksessa olevan vangin suoritettavaksi tulee muuntorangaistus, rangaistuslaitoksen johtaja saa sakon maksamista varten lykätä suoritettavan muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamista enintään kahdella kuukaudella täytäntöönpanokirjan saapumisesta rangaistuslaitokseen. Lykkäystä ei saa kuitenkaan myöntää pitemmäksi ajaksi kuin että sanotun muuntorangaistuksen täytäntöönpano voidaan aloittaa ennen kuin vanki pääsee rangaistuslaitoksesta.

Sen lisäksi mitä 6 luvun 12 §:n 2 momentissa on säädetty muuntorangaistukseen tuomitun oikeudesta maksaa sakkonsa muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen, on rangaistuslaitokseen muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten saapuneella oikeus maksaa muunnetuista sakoista maksamatta oleva koko rahamäärä vielä saapumispäivän jälkeisenä viitenä sellaisena arkipäivänä, jona valtion virastoissa yleensä työskennellään. Jos täytäntöönpanavana on useampia muuntorangaistuksia, sakotetulla on oikeus maksaa sakkonsa yhdenkin muuntorangaistuksen osalta. Rahamäärän maksamalla tuomittu vapautuu kysymyksessä olevaa muuntorangaistusta enemmän suorittamasta.

6 luku

Sakosta ja sakon muuntorangaistuksesta

8 §

Asian käsittelypäivää määrättäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että sakotetulle jää kohtuullinen aika sakon maksamiseen vielä ennen oikeudenkäyntipäivää. Haasteaika on vähintään yksi kuukausi. Jos sakotettu on jo haastettu muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin ja hänelle on varattu yhden kuukauden haasteaika, hänet saadaan haastaa samaan oikeudenkäyntiin myös muusta maksamat-

ta olevasta sakosta lyhyemmälläkin kuin kuukauden haasteajalla. Jos sakotettu on henkilökohtaisesti läsnä tässä tarkoituksessa oikeudenkäynnissä, siinä voidaan ilman haastamista esittää vaatimus muuntorangaistuksen määräämisestä muustakin sakosta.

13 §

Jos muuntorangaistuksen määräämistä koskevan alioikeuden päätöksen julistamisen jälkeen käy selville, että sakotettu on ennen päätöksen julistamista maksanut osan muunnetuista sakoista, päätös on muuntorangaistuksen määräämisessä noudatettujen perusteiden mukaisesti oikaistava sakoista maksamatta olevaa rahamäärää vastaavaksi.

Oikaisun tekee muuntorangaistuksen määrännyt alioikeus. Mikäli asia ei siedä viivytystä, oikaisun tekee kihlakunnanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja tai kihlakunnantuomari tai käräjätuomari sekä raastuvanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja. Oikaisusta on tehtävä merkintä päätökseen. Siitä on myös ilmoitettava asianosaisille, mikäli se on mahdollista, ja jos päätöksestä on haettu muutosta, myös ylemmälle oikeudelle. Jos ylempi oikeus on jo ratkaissut muuntorangaistuksen määräämistä koskevan asian, oikaisun tekee ylempi oikeus.

14 §

Alioikeuden päätökseen muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla. Edellä 13 §:ssä tarkoitettuun oikaisuun ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin. Jos asianosainen katsoo, että päätöksen oikaisu on suoritettu virheellisesti, hänen on kanneltava siitä hovioikeuteen 30 päivässä siitä päivästä, jona hän sai oikaisusta tiedon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Jos tämän lain tullessa voimaan on täytäntöönpanavana tai myöhemmin tulee täytäntöönpantavaksi sakon muuntorangaistus, joka lainvoiman saaneella päätöksellä on määrätty ennen lain voimaantuloa, sakotettu vapautuu muuntorangaistusta enemmän suorittamasta suoritettuaan vankeuspäivien tai yhteenlaskettujen vankeuspäivien määrästä puolet, vähintään kuitenkin neljä ja yhteenlaskettua muuntorangaistusta enintään satakaksikymmentä päivää. Ylimenevä päivän osa

jätetään tuolloin rangaistusaikaa laskettaessa huomioon ottamatta.

Sakko- ja muuntorangaistusta, josta sakotettu on vapautunut ennen tämän lain voimaantuloa rikoslain 7 luvun 8 a §:n 2 momentin nojalla, ei saa panna täytäntöön. Muuntorangaistusta, joka on määrätty ennen 1 päivää _____ kuuta

19 _____ tehdystä rikoksesta tuomitun sakon sijasta, ei saa uuden lain aikana panna täytäntöön.

Aikaisemman lain aikana _____ päivän _____ kuuta 19 _____ jälkeen tehdyistä

rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistusta ei saa uuden lain aikana panna täytäntöön yhteensä enempää kuin mitä jää jäljelle, kun yhdeksästäkymmenestä päivästä vähennetään aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomitun sakon muuntorangaistuksesta mainitun _____ päivän _____ kuuta 19 _____ jälkeen van-

han tai uuden lain aikana täytäntöön pantu määrä. Jos täytäntöön pantavana on edellä 2 momentissa tarkoitettu muuntorangaistus, joka on määrätty sekä ennen 1 päivää _____ kuuta

19 _____ tehdystä että myöhemmin tehdyistä

rikoksista tuomituista sakoista, sitä täytäntöön pantaessa ja 2 momenttia muutoin sovellettaessa on vankeuspäivien määräksi katsottava enintään niin monta päivää kuin viimeksi mainituista rikoksista oli tuomittu päiväsakkoja.

Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön aikaisemman ja uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistukset, tuomitun on katsottava ensin suorittavan aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitun sakon muuntorangaistuksen.

Jos muuntorangaistus on määrätty ankaramaksi kuin rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta _____ päivänä _____ kuuta 19 _____ annetun lain (/) voimaantulosäännöksen huomioon ottaen olisi voitu määrätä, päätös on saatettava oikaistavaksi. Oikaisun toimittamisesta ja muutoksenhausta siihen on vastaavasti voimassa mitä tämän asetuksen 6 luvun 13 ja 14 §:ssä on sakon maksamisen johdosta tapahtuvasta oikaisusta säädetty.

Lain voimaantuloon liittyviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä jo ennen lain voimaantulopäivää.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

1.

Laki

rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain 7 luvun 6 §:n 3 momentti, 8 a § ja 9 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 17 päivänä tammikuuta 1969 annetussa laissa (28/69), sekä
muutetaan 2 luvun 5 §, sellaisena kuin se on 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (594/77), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Rangaistuksista

5 §

Sakkoon tuomittu, jolta sakkoa ei ole saatu perityksi, on maksamatta olevan sakkomäärän sijasta määrättävä pidettäväksi vankeudessa (muuntorangaistus).

Muuntorangaistusta määrättäessä vastaa kuitenkin maksamatta olevaa päiväsakkoa yhden päivän vankeus. Muuntorangaistuksen aika on kuitenkin vähintään kuusi ja enintään yhdeksänkymmentä päivää. *Päiväsakko, joka on vain osaksi maksettu, on muuntorangaistusta määrättäessä katsottava maksamatta olevaksi. Määrämarkoin tuomitun uhkasakon jokainen täyden kahdenkymmenen markan määrä vastaa muuntorangaistusta määrättäessä yhtä päiväsakkoa.*

Jos niihin syihin nähden, joista sakon maksamatta jääminen on johtunut, tai muusta erityisestä syystä harkitaan kohtuulliseksi, muuntorangaistus saadaan määrätä 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, kuitenkin vähintään kuudeksi päiväksi. Erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä tuomioistuimien saa jättää muuntorangaistuksen määräämättä, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi muuntorangaistuksen määräämistä.

5 §

Sakkoon tuomittu, jolta sakkoa ei ole saatu perityksi, on maksamatta olevan *sakon* sijasta määrättävä pidettäväksi vankeudessa (muuntorangaistus). *Päiväsakko, joka on maksettu vain osaksi, katsotaan muuntorangaistusta määrättäessä maksamatta olevaksi. Markkamääräisenä tuomitun uhkasakon jokainen täyden viidenkymmenen markan määrä vastaa muuntorangaistusta määrättäessä yhtä päiväsakkoa.*

Muuntorangaistus määrätään siten, että kahta maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus. Muuntorangaistuksen pituus on kuitenkin vähintään neljä ja enintään yhdeksänkymmentä päivää. Jos muunnettavien päiväsakkojen lukumäärä on pariton luku, yhtä päiväsakkoa ei muunneta.

Jos samalla kertaa on muunnettava kaksi tai useampia sakkoja, niistä määrätään vain yksi muuntorangaistus muuntamalla maksamatta olevien päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Jos niihin syihin nähden, joista sakon maksamatta jääminen on johtunut, tai muusta erityisestä syystä harkitaan kohtuulliseksi, muuntorangaistus saadaan määrätä 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, kuitenkin vähintään *neljä*ksi päiväksi. Erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä tuomioistuimien saa jättää muuntorangaistuksen määräämättä, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi muuntorangaistuksen määräämistä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

Rikoksien yhtymisestä ja rangaistusten yhdistämisestä

6 §

Kun sakotetulla on kaksi tai useampia sakkoja suorittamatta, on hänelle niiden sijasta määrättävä yhteinen muuntorangaistus 2 luvun 5 §:n mukaan, huomioon ottaen maksamatta olevien päiväsakkojen yhteenlaskettu lukumäärä.

(Kumotaan.)

8 a §

Jos sen jälkeen, kun sakotetulle on sakon sijasta määrätty muuntorangaistus, tulee muunnettavaksi toinen sakko, joka on tuomittu hänen ennen tämän muuntorangaistuksen määräämistä tekemästään rikoksesta, on niiden sakkojen sijasta määrättävä yhteinen muuntorangaistus niin kuin ne olisi saatettu muunnettavaksi samalla kertaa, ja näin määrätystä muuntorangaistuksesta on vähennettävä, mitä aikaisemmasta muuntorangaistuksesta ehkä on pantu täytäntöön.

(Kumotaan.)

8 a §

Henkilö, joka on yhden tai useamman sakon sijasta kärsinyt yhdeksänkymmenen päivän muuntorangaistuksen, vapautuu maksamasta tai muuntorangaistuksena sovittamasta muuta sakkoa, jos tämän sakon ja ensiksi mainittujen sakkojen sijasta olisi määrättävä yhteinen muuntorangaistus.

Sellaisista rikoksista tuomitujen sakkojen sijasta, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta tuomitun sakon muuntorangaistus oli jo määrätty, ei ole määrättävä yhteistä muuntorangaistusta.

9 §

Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia sakon muuntorangaistuksia tai jos sen jälkeen, kun sakotettu on kärsinyt muuntorangaistusta, tulee täytäntöön pantavaksi toinen muuntorangaistus, ja näiden muuntorangaistusten asemesta olisi tämän lain mukaan ollut määrättävä yhteinen muuntorangaistus, on vankilanjohtajan ilmoitettava siitä lähimmän raastuvanoikeuden puheenjohtajalle, jonka on määrättävä sakoista yhteinen muuntorangaistus.

(Kumotaan.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Uuden lain säännöksiä sovelletaan silloinkin
kun muunnettavana on aikaisemman lain aikana

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tehdystä rikoksesta tuomittu sakko. Jos samalla kertaa on muunnettava sekä aikaisemman että uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitut sakot, niistä on kuitenkin määrättävä eri muuntorangaistukset ottaen kumpaisenkin sakon osalta huomioon rikoslain 2 luvun 5 §:n säännökset.

Ennen 1 päivää _____ kuuta 19 tehdystä rikoksesta tuomitun sakon sijasta ei uuden lain aikana saa määrätä muuntorangaistusta.

Jos muunnettavana on aikaisemman lain aikana päivän _____ kuuta 19 jälkeen tehdystä rikoksesta tuomittu sakko, ja sakotettu on sanotun päivän jälkeen aikaisemman tai uuden lain aikana suorittanut muuntorangaistusta sakosta, joka on tuomittu aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta, muunnettavana olevasta sakosta tai, jos niitä on useampia, niistä ei ole määrättävä pitempää muuntorangaistusta kuin mitä jää jäljelle, kun yhdeksästäkymmenestä päivästä vähennetään mainitun päivän _____ kuuta 19 jälkeen suoritettun sanotunlaisen muuntorangaistuksen aika.

Aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittua sakkoa ei saa periä eikä muuntaa vankeudeksi enää 31 päivän joulukuuta 19 _____ jälkeen. Jos kuitenkin sakon perimiseksi on siihen mennessä toimitettu ulosmittaus, täytäntöönpanon saa ulosmitatun omaisuuden osalta saattaa loppuun. Jos sakon muuntorangaistus on sanottuun ajankohtaan mennessä alioikeudessa määrätty, muuntorangaistus saadaan panna täytäntöön ja muuntorangaistuksen määräämistä koskeva asia käsitellä muutoksenhakutuomioistuimessa loppuun.

2.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 6 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 1 a § ja 1 d §:n 4 momentti sekä 6 luvun 8 §:n 3 momentti, 13 § ja 14 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 1 a § 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74) sekä 2 luvun 1 d §:n 4 momentti ja 6 luvun 8 §:n 3 momentti, 13 § ja 14 §:n 1 momentti 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (595/77), sekä

lisätään 2 luvun 1 d §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna viimeksi mainitulla 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetulla lailla sekä 23 päivänä huhtikuuta 1971 ja 7 päivänä maaliskuuta 1980 annetuilla laeilla (302/71 ja 169/80), uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta
ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, *joiden asemesta ei ole määrättävä yhteistä muuntorangaistusta*, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaiset vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin satakahdeksankymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaiset vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin *satakaksikymmentä* päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

1 d §

Jos vankeusrangaistusta tai muuntorangaistusta rangaistuslaitoksessa suorittamassa olevan vangin taikka tutkintavangin suoritettavaksi tulee uusi muuntorangaistus, rangaistuslaitoksen johtaja saa sakon maksamista varten lykätä suoritettavan muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamista enintään yhdellä kuukaudella täytäntöönpanokirjan saapumisesta rangaistuslaitokseen, ei kuitenkaan pitemmäksi ajaksi kuin että sanotun muuntorangaistuksen täytäntöönpano voidaan aloittaa ennen kuin vanki pääsee rangaistuslaitoksesta.

Jos vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten tai tutkintavangiksi rangaistuslaitokseen tulevalla on suoritettavanaan muuntorangaistus tai jos muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten sinne tulevan suoritettavana on toinen muuntorangaistus tai rangaistuslaitoksessa olevan vangin suoritettavaksi tulee muuntorangaistus, rangaistuslaitoksen johtaja saa sakon maksamista varten lykätä suoritettavan muuntorangaistuksen täytäntöönpanon alkamista enintään *kahdella* kuukaudella täytäntöönpanokirjan saapumisesta rangaistus-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

tuslaitokseen. Lykkäystä ei saa kuitenkaan myöntää pitemmäksi ajaksi kuin että sanotun muuntorangaistuksen täytäntöönpano voidaan aloittaa ennen kuin vanki pääsee rangaistuslaitoksesta.

Sen lisäksi mitä 6 luvun 12 §:n 2 momentissa on säädetty muuntorangaistukseen tuomitun oikeudesta maksaa sakkonsa muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen, on rangaistuslaitokseen muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten saapuneella oikeus maksaa muunnetuista sakoista maksamatta oleva koko rahamäärä vielä saapumispäivän jälkeisenä viitenä sellaisena arkipäivänä, jona valtion virastoissa yleensä työskennellään. Jos täytäntöön pantavana on useampia muuntorangaistuksia, sakotetulla on oikeus suorittaa sakkonsa yhdenkin muuntorangaistuksen osalta. Rahamäärän maksamalla tuomittu vapautuu kysymyksessä olevaa muuntorangaistusta enemmältä suorittamasta.

6 luku

Sakosta ja sakon muuntorangaistuksesta

8 §

Asian käsittelypäivää määrättäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että sakotetulle jää kohtuullinen aika sakon maksamiseen vielä ennen oikeudenkäyntipäivää. Haasteaika on vähintään yksi kuukausi.

Asian käsittelypäivää määrättäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että sakotetulle jää kohtuullinen aika sakon maksamiseen vielä ennen oikeudenkäyntipäivää. Haasteaika on vähintään yksi kuukausi. Jos sakotettu on jo haastettu muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin ja hänelle on varattu yhden kuukauden haasteaika, hänet saadaan haastaa samaan oikeudenkäyntiin myös muusta maksamatta olevasta sakosta lyhyemmälläkin kuin kuukauden haasteajalla. Jos sakotettu on henkilökohtaisesti läsnä tässä tarkoitetussa oikeudenkäynnissä, siinä voidaan ilman haastamista esittää vaatimus muuntorangaistuksen määräämisestä muustakin sakosta.

13 §

Jos muuntorangaistuksen määräämistä koskevan alioikeuden päätöksen julistamisen tai raastuvanoikeuden puheenjohtajan suorittaman yhteisen muuntorangaistuksen määräämisen jälkeen käy selville, että sakotettu on ennen päätöksen julistamista tai yhteisen muuntorangaistuksen määräämistä maksanut osan muunnetuista sakoista, päätös on muuntorangaistuksen määrää-

13 §

Jos muuntorangaistuksen määräämistä koskevan alioikeuden päätöksen julistamisen jälkeen käy selville, että sakotettu on ennen päätöksen julistamista maksanut osan muunnetuista sakoista, päätös on muuntorangaistuksen määräämisessä noudatettujen perusteiden mukaisesti oikaistava sakoista maksamatta olevaa rahamäärää vastavaksi.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

misessä noudatettujen perusteiden mukaisesti oikaistava sakoista maksamatta olevaa rahamäärää vastaavaksi.

Oikaisun tekee muuntorangaistuksen määrännyt alioikeus tai yhteisen muuntorangaistuksen määrännyt raastuvanoikeuden puheenjohtaja. Mikäli asia ei siedä viivytystä, oikaisun tekee kihlakunnanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja tai kihlakunnantuomari tai käräjätuomari sekä raastuvanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja. Oikaisusta on tehtävä merkintä päätökseen. Siitä on myös ilmoitettava asianosaisille, mikäli se on mahdollista, ja jos päätöksestä on haettu muutosta, myös ylemmälle oikeudelle. Jos ylempi oikeus on jo ratkaissut muuntorangaistuksen määräämistä koskevan asian, oikaisun tekee ylempi oikeus.

14 §

Alioikeuden päätökseen muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla. Rikoslain 7 luvun 9 §:n 3 momentissa tarkoitettuun yhteisen muuntorangaistuksen määräämiseen ja edellä 13 §:ssä tarkoitettuun oikaisuun ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Jos asianosainen katsoo, että sanottu yhteisen muuntorangaistuksen määrääminen tai päätöksen oikaisu on suoritettu virheellisesti, hänen on kanneltava siitä hovioikeuteen 30 päivässä siitä päivästä, jona hän sai määräämisestä tai oikaisusta tiedon.

Oikaisun tekee muuntorangaistuksen määrännyt alioikeus. Mikäli asia ei siedä viivytystä, oikaisun tekee kihlakunnanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja tai kihlakunnantuomari tai käräjätuomari sekä raastuvanoikeuden puolesta sen puheenjohtaja. Oikaisusta on tehtävä merkintä päätökseen. Siitä on myös ilmoitettava asianosaisille, mikäli se on mahdollista, ja jos päätöksestä on haettu muutosta, myös ylemmälle oikeudelle. Jos ylempi oikeus on jo ratkaissut muuntorangaistuksen määräämistä koskevan asian, oikaisun tekee ylempi oikeus.

14 §

Alioikeuden päätökseen muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla. Edellä 13 §:ssä tarkoitettuun oikaisuun ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Jos asianosainen katsoo, että päätöksen oikaisu on suoritettu virheellisesti, hänen on kanneltava siitä hovioikeuteen 30 päivässä siitä päivästä, jona hän sai oikaisusta tiedon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Jos tämän lain tullessa voimaan on täytäntöön pantavana tai myöhemmin tulee täytäntöön pantavaksi sakon muuntorangaistus, joka lainvoiman saaneella päätöksellä on määrätty ennen lain voimaantuloa, sakotettu vapautuu muuntorangaistusta enemmälti suorittamasta suoritettuaan vankeuspäivien tai yhteenlaskettujen vankeuspäivien määrästä puolet, vähintään kuitenkin neljä ja yhteenlaskettua muuntorangaistusta enintään satakaksikymmentä päivää. Ylimenevä päivän osa jätetään tuolloin rangaistusaikaa laskettaessa huomioon ottamatta.

Sakko- ja muuntorangaistusta, josta sakotettu on vapautunut ennen tämän lain voimaantuloa rikoslain 7 luvun 8 a §:n 2 momentin nojalla, ei saa panna täytäntöön. Muuntorangaistusta, joka on määrätty ennen 1 päivää kuuta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 tehdystä rikoksesta tuomitun sakon sijasta, ei saa uuden lain aikana panna täytäntöön.

Aikaisemman lain aikana päivän kuuta 19 jälkeen tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistusta ei saa uuden lain aikana panna täytäntöön yhteensä enempää kuin mitä jää jäljelle, kun yhdeksästäkymmenestä päivästä vähennetään aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomitun sakon muuntorangaistuksesta mainitun päivän kuuta 19 jälkeen vanhan tai uuden lain aikana täytäntöönpantu määrä. Jos täytäntöön pantavana on edellä 2 momentissa tarkoitettu muuntorangaistus, joka on määrätty sekä ennen 1 päivää kuuta

19 tehdyistä että myöhemmin tehdyistä rikoksista tuomituista sakoista, sitä täytäntöönpantaessa ja 2 momenttia muutoin sovellettaessa on vankeuspäivien määräksi katsottava enintään niin monta päivää kuin viimeksi mainituista rikoksista oli tuomittu päiväsakkoja.

Jos samalla kertaa on pantava täytäntöön aikaisemman ja uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittujen sakkojen muuntorangaistukset, tuomitun on katsottava ensin suorittavan aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitun sakon muuntorangaistuksen.

Jos muuntorangaistus on määrätty ankaramaksi kuin rikoslain 2 ja 7 luvun muuttamisesta päivänä kuuta 19 annetun lain (/) voimaantulosäännöksen huomioon ottaen olisi voitu määrätä, päätös on saatettava oikaistavaksi. Oikaisun toimittamisesta ja muutoksenhausta siihen on vastaavasti voimassa mitään tämän asetuksen 6 luvun 13 ja 14 §:ssä on sakon maksamisen johdosta tapahtuvasta oikaisusta säädetty.

Lain voimaantuloon liittyviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä jo ennen lain voimaantulopäivää.

